

Güçlü bireyler.
Güçlü toplumlar.

Deniz Koruma Alanları için Sürdürülebilir Finansman İlkeleri Eğitim Kursu Materyali

Deniz Koruma Alanları için Sürdürülebilir Finansman İlkeleri Eğitim Kursu Materyali

Türkiye'nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Sisteminin
Güçlendirilmesi Projesi

2011

Derleyen
Julie Gale

for a living planet

The Environment and Development Group
41 Walton Crescent, Oxford OX1 2JQ, UK
Tel: +44 (0)1865 318180; Fax: +44 (0)1865 318188
Email: admin@edg.org.uk Web: www.edg.org.uk

© 2011 Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü (TVKGM)

Alparslan Türkeş Cad. 17. Sok. No.10 06510 Beştepe/Yenimahalle/ Ankara

Tel: +90 (312) 222 12 34 Faks: +90 (312) 222 26 61

<http://www.csb.gov.tr/gm/tabiat/>

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)

Birlik Mahallesi 415. Cadde No. 11 06610 Çankaya/ Ankara

Tel: +90 312 454 1100 Faks: +90 312 496 1463 www.undp.org.tr

Güçlü bireyler. Güçlü toplumlar.

Bu yayının tamamen ya da kısmen yeniden yazılabilir ve herhangi bir şekilde eğitsel ya da kar amacı gütmeyen amaçlarla, baskı sahibinden özel izin alınmaksızın, kaynağa atıfta bulunarak kullanılabilir. TVKGM veya UNDP, bu yayının kaynak olarak kullanıldığı tüm yayınların bir kopyasını almaktan minnet duyacaktır. Bu yayının, herhangi bir ticari amaç için TVKGM veya UNDP 'den yazılı izin almaksızın tekrar satışının yapılması amacıyla kullanılamaz.

Bu eser kaynakça amacıyla şu şekilde atfedilebilir: Gale, J. (2011) Training course in Principles of Sustainable Financing for Marine Protected Areas - Deniz Koruma Alanları için Sürdürülebilir Finansman İlkeleri Eğitim Kursu. PIMS 3697: Türkiye'nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Teknik Rapor Serisi 8: 26 sf.

Bu material 14-16 Haziran 2010 tarihinde Güney MedPAN Projesi ve Türkiye'nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi ortaklığında düzenlenen eğitim kursu için hazırlanmıştır. Güney MedPAN Projesi, aşağıdaki kuruluşların finansal desteği ile WWF Akdeniz Program Ofisi (WWF Akdeniz) tarafından koordine edilmektedir:

Teknik Rapor Serisi: 8

Yazar: Julie Gale

Çeviri:

Düzeltilen: Harun Güçlüsoy, Güner Ergün ve Gülden Atkın Gençoğlu

Kapak ve İç Tasarım: Evren Çağlayan

Kapak Fotoğrafları: Köyceğiz Dalyan, TVKGM arşivi
Knidos Datça, TVKGM arşivi
Hayıt Bükü Datça, TVKGM arşivi

Fotoğraflar: 1. Gökova, Cem O. Kıracı; 2. Gökova, TVKGM arşivi; 3. Gebekum Datça, TVKGM arşivi

Bu belge, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, GEF ve Birleşmiş Milletler resmi belgesi olarak düşünülmemelidir.

Önsöz

Üç tarafı denizlerle çevrili olan ülkemizde doğal yapısı ve iklimsel koşulları nedeniyle kıyı alanları büyük bir biyolojik çeşitliliğe sahip olup bu alanlara ilişkin sorunlar gün geçtikçe artmaktadır. Son yıllarda hızlı kentleşme, sanayileşme, turizm, ikinci konut vb gelişmelerden dolayı çarpık yapılaşma ve plansız gelişme yaşanmakta, kıyı ve deniz alanları bu sorunlardan ciddi anlamda etkilenmektedir.

Özellikle ekonomik alanlardaki gelişmeler deniz taşımacılığını da arttırmakta kalkınma, barınma, ticaret, rekreasyon ve temel ihtiyaçları karşılamak için kıyı ve deniz alanlarının kullanımına bağlılık gitgide artmaktadır. Bunun yanı sıra hızlı kentleşmenin ve yapılaşmanın kıyı alanları üzerindeki baskısı kumul, tuzcul ve bataklık alanların kaybı, kıyı ve deniz kirliliği, kıyı ekosisteminin kaybı ve bozulması gibi birçok sonucu doğurmaktadır. Kıyı ve deniz alanlarının biyolojik çeşitliliği ve verimliliği giderek artan bir baskıya maruz kalarak, bu alanlarda telafisi mümkün olmayan zararlar oluşturmaktadır.

Korunması gerekli en önemli değerlerimizden olan kıyı ve deniz alanları üzerindeki bu baskıların giderilmesine ve bu sorunların çözümüne yönelik olarak bu alanların sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde, doğal yapısını bozmadan, koruma ve kullanma dengesi gözetilerek değerlendirilmesi amacıyla; temelde etkin bir uygulama ve denetim süreci içeren bir yapısal düzenleme ve altyapı oluşturulması, ilgili tüm kurum ve kuruluşların kapasitelerinin bu yapısal düzenleme uyarınca arttırılması, tüm paydaşlar arasında işbirliğinin ve koordinasyonun arttırılması, etkin ve verimli bir iş programı ve finansal kaynak modeli oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tüm bu hususların bilinciyle, 8.592 km kıyı uzunluğuna sahip ülkemizin kıyı ve deniz alanlarında ulusal mevzuatımız ve ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle nesli tehdit ve tehlike altındaki tür ve habitatların araştırılması ve korunması, kıyı ve deniz alanları biyolojik çeşitliliklerinin araştırılması, önemli koy ve körfezlerin deniz üstü araçları taşıma kapasitesinin belirlenmesi, koruma kullanma esaslarının belirlenmesi, bütünleşik kıyı alanı yönetimine yönelik çalışmalarla, bu alanların karşı karşıya olduğu sorunları asgariye indirmek için azami ölçüde gayret sarf etmektedir.

Kıyı ve deniz kaynaklarının korunması gelişen küresel bir öncelik olması nedeniyle Deniz Koruma Alanları kavramı da büyük ölçüde yayılmakta olup bu kavramın ülkemizde öneminin farkındalığı noktasında önemli çalışmalar yürütülmektedir.

Genel Müdürlüğümüz, 2009-2013 yılları arasında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın uygulayıcı ortaklığında yürüttüğü "Türkiye'nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanlarının Güçlendirilmesi" büyük ölçekli GEF Projesi ile, Türkiye karasularındaki denizel biyolojik çeşitliliğin korunması, kıyı ve deniz koruma alanları veri ağının yapılandırılması ve ekolojik hizmet fonksiyonlarının etkin ve sürdürülebilir yönetimle etkin kılınmasında uzun vadeli çözüm için ilk adımı atmıştır.

Proje kapsamında hazırlanan deniz ve kıyı koruma alanlarında ekonomik analiz, balıkçılık sosyo ekonomisi de dahil olmak üzere sosyo-ekonomik araştırmalar, hassas alanların belirlenmesi, ekonomik prensiplerin planlamaya entegrasyonu, finansal sürdürülebilirlik, deniz araçlarından kaynaklanan kirleticilerin azaltılması ile alternatif geçim kaynaklarını kapsayan teknik çalışma raporları serisinin;

- Mevcut kıyı ve deniz alanlarının daha etkin yönetimi ve öncelikle yeni kıyı ve deniz alanlarının kurulması için sorumlu kurumların ihtiyaç duyduğu iç yapı ve kapasitenin güçlendirilmesi,
- Deniz koruma alanları planlama ve yönetim sisteminin etkin iş planlaması, yeterli etkin yönetim maliyeti ve gelir üretim düzeyine imkan vermesinin sağlanması,
- Kıyı ve deniz koruma alanlarının çok amaçlı kullanımı içinde ekonomik faaliyetlerin yönetimi ve düzenlenmesi için kurumlar arası koordinasyon mekanizmasının sağlanması,

konularında 3 ana sonuca hizmet etmesi hedeflenmekte olup bu kapsamda bilgilerinize sunulmaktadır.

Osman İYİMAYA
Genel Müdür

İçindekiler

Kursun özeti	v
MODÜL 1. DKKA'ların rolleri ve işlevlerine genel bir bakış	1
1.1. Deniz ve Kıyı Koruma Alanları (DKKA) ve DKKA'ların Genişlemeleri için yönetim yetkisi:	1
1.1.1. DKA'ların küresel kapsamı	2
1.1.2. Küresel DKA maliyetleri ve faydaları	3
1.2. DKA'ların rolleri	3
1.3. Deniz ve kıyı ekosistemleri hizmetlerinin ekonomik değerlemesi.	3
1.4. Sürdürülebilir balıkçılığı destekleme	4
1.5. Koruma Alanı/Deniz Koruma Alanı finansal sürdürülebilirliği için iki temel ön koşul	5
1.6. DKA Yönetimi için Kurumsal Düzenlemeler	6
MODÜL 2. Koruma alanlarına sürdürülebilir malî kaynak sağlamak için araç ve mekanizmalar	7
2.1. DKA'lar için uygun olan finansman mekanizmaları	8
2.2. Ulusal Koruma Alanları Sistemleri için Finansal Sürdürülebilirlik Derecelendirme Kartı	13
MODÜL 3. Koruma alanları için işletme planlaması	14
3.1. Koruma Alan'ları bir ticarî işletme gibi işletilmelidir	14
3.2. İşletme plânı	15
3.2.1. Bir ticarî girişimin tipik işletme plânının içeriği	16
3.2.2. Bir Koruma Alanına uyarlanmış işletme plânının içeriği	16
3.3. Deniz Koruma Alanınız için bir işletme plânı hazırlama	18
3.3.1. Maliyetleri saptama	18
3.3.2. Maliyetleri eldeki gelirlere uydurma.	18
3.3.3. Malî kaynak açıklarını saptama.	18
3.3.4. Kontrol maliyetleri	18
3.3.5. Senaryolar kullanarak bir gelir stratejisi hazırlama.	19

Kursun özetı

Modül 1: DKKA'ların (Deniz ve Kıyı Koruma Alanları) rolleri ve işlevlerine genel bir bakış

Amaç: Katılımcılar DKKA'ların rolleri ile işlevleri arasındaki ilişki ve finans sağlama kaynak ve beklentileri hakkında bir fikir edinirler.

Konuya giriş dersleri:

1. DKA'ların (Deniz Koruma Alanlarının) oluşturulmaları ve kapsamalarının genişletilmeleri, aralarında Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD - Convention on Biological Diversity) ve Yabancı Hayvanların Göçmen Türlerinin Korunması Sözleşmesi'nin de (CMS - Convention on Migratory Species) bulunduğu uluslararası sözleşmelerin verdiği yönetim yetkisi ile sağlanır.
  2. 2012 yılına kadar oluşturulması tamamlanacak küresel bir DKA ağı sistemi, ve her bir yaşam alanı türünün % 20-30'unu kapsayacak titizlikle korunacak bölgeler için hedefler belirlenmiştir.
  3. Etkin DKA ağları oluşturma yönündeki bu atılımın ve sıkı çalışmanın gerekçesi denizel türler ve yaşam alanlarındaki azalmayı durdurmak ve bu gidişi tersine çevirmek ve böylece dünyanın ekonomik öneme sahip türler stoğu ile deniz/kıyı ekosistemleri hizmetlerini güven ve koruma altına almaktır.
  4. DKA'lar yalnızca bir çevre koruma aracı değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal gelişmenin de koruyucusudurlar.
  5. Etkin DKA ağlarının başarısı herkesin - devletlerin, özel sektör şirketlerinin, yerel toplumların ve tüm toplumun yararınadır.
  6. DKA'lar devletin uzun süreli malî kaynak sağlama taahhütleri biçimindeki desteğine muhtaçtır
  7. DKA'lar iş yapabilme serbestisi veren bir yasal ve düzenleyici çerçeveye içerisinde çalışmak ihtiyacındadırlar, yani devletin doğrudan kontrolünden bağımsız olarak kendi gelirlerini üretmek ve yönetmek serbestisine sahip olmak ihtiyacındadırlar.
- İçerik:**
- 1.1 DKKA'lar ve DKKA'ların Genişlemeleri için yönetim yetkisi
    - DKA'ların küresel kapsamı
    - Küresel DKA maliyetleri ve faydaları
  - 1.2 DKA'ların rolleri
  - 1.3 Deniz ve kıyı ekosistemleri hizmetlerinin ekonomik değerlemesi
  - 1.4 Sürdürülebilir balıkçılığı destekleme
  - 1.5 Koruma Alanı/Deniz Koruma Alanı finansal sürdürülebilirliği için temel ön koşullar
  - 1.6 DKA Yönetimi için Kurumsal Düzenlemeler

Modül 2: Koruma alanlarına sürdürülebilir malî kaynak sağlamak için araç ve mekanizmalar

Amaç: Katılımcılar kendi iş yerlerini ve sistem işletme plânlarını yapılandırırken potansiyel finansman mekanizma ve araçları seçeneklerinin ve göz önüne almaları gereken hususların neler olduğunu öğrenirler.

Konuya giriş dersleri:

1. Koruma alanının finansmanı konusunda, her biri dünyanın herhangi bir yerinde uygulanarak denenmiş ya da önerilmiş olan farklı yaklaşımların bir listesi sunulur.
2. Değişik finansman mekanizmalarından her birinin, bir ulusal koruma alanı sistemine uygunluğu ayrı ayrı dikkatle değerlendirilmelidir.
3. Herhangi bir mekanizmanın yürürlüğe koyulmasındaki kısıtlamalar yasal ya da kültürel engeller yüzünden olabileceği gibi o koruma alanının içerdiği kaynakların türü ve doğası yüzünden de olabilir.
4. Koruma Vakıf Fonları, fonları uzun vadeli yatırım yoluyla bir gelir akışı sağlamak üzere uzun süreli olarak yönetebilir.
5. UNDP Finansal Sürdürülebilirlik Derecelendirme Kartı, bir ulusal DKA'lar sisteminin finansal sürdürülebilirliğini değerlendirmede yardımcı olabilecek bir araçtır.

- İçerik: 2.1 DKA'lar için uygun olan, farklı malî kaynak sağlama mekanizması seçeneklerinin gözden geçirilmesi
2.2 Mekanizmaların Türkiye/ÖÇKKB bağlamında değerlendirilmeleri
2.3 Koruma Vakıf Fonlarının lehinde ve aleyhinde olan nedenler
2.4 Ulusal Koruma Alanları Sistemleri için Finansal Sürdürülebilirlik Derecelendirme Kartı

Modül 3: Koruma alanları için işletme plânlaması

Amaç: Katılımcılar işletme plânlaması ve gelir yaratmanın pratik yanlarını anlarlar.

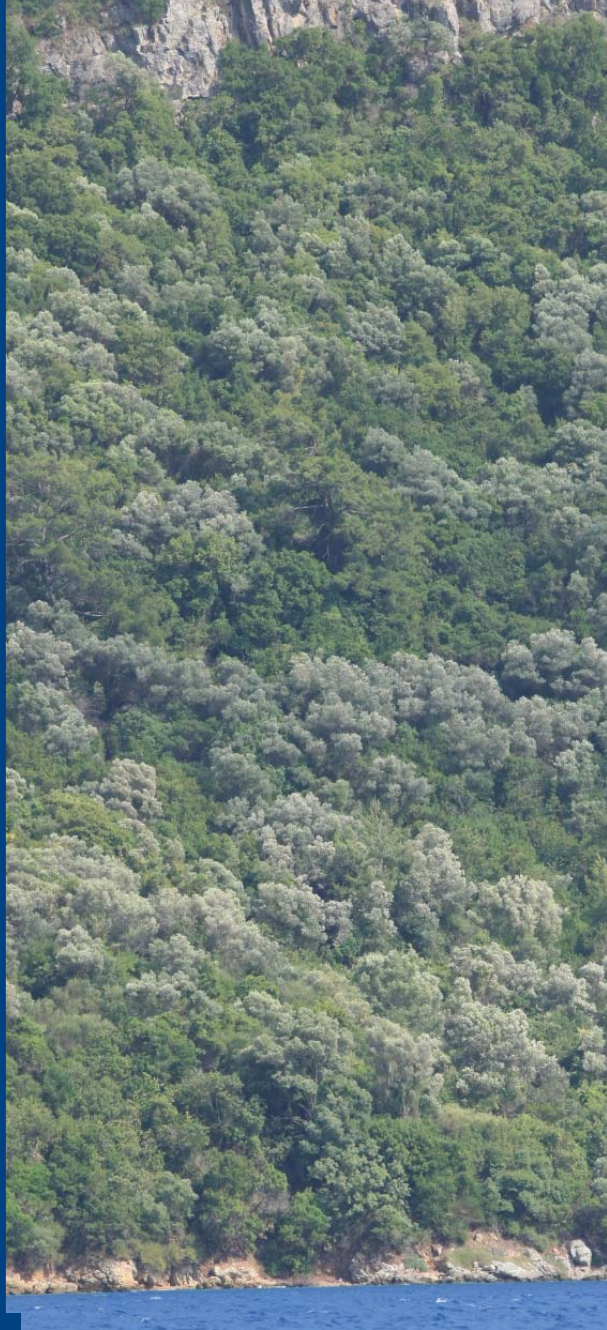
Konuya giriş dersleri:

1. Güçlü, etkin koruma alanı kamu kuruluşları bir ticarî işletme gibi işletilmelidir. Bir işletme plânı, malî kaynak ihtiyaçlarını nasıl karşılayacağını esaslarını belirler.
2. Temel etkinlikleri ya da yatırımları kısmakla olmadıkça, maliyetleri düşürme artacak gelir kadar etkili olup, yarar sağlayabilir.
3. DKA'lara malî kaynak sağlamanın birçok yolu vardır, burada başarının anahtarı, içinde bulunulan çevre ve koşullara en uygun olanını seçmektir.
4. Hiçbir bağış toplama mekanizması tamamen risksiz değildir. Çeşitlendirme, uzun süreli güvenilir bir malî kaynak sağlama için bir korunma yoludur.
5. Malî kaynak sağlama mekanizmalarının çoğu kendi maliyetlerini de birlikte getirirler. Potansiyel malî kaynak sağlama mekanizmaları daha az masrafla daha büyük yarar sağlama niteliklerine göre değerlendirilmelidir. Bağış toplama bütçeleri, toplanmış olan bağış tutarı ile orantılı olmalıdır. Yol gösterici genel bir kural olarak, yıllık bütçe, gelirin en az %7'sini en çok da %20'sini bağış amaçlı olarak ayırmalıdır.
6. İşletme plânı yönetim için olduğu kadar koruma alanının profilini yükseltmede de (üzerine çektiği dikkati artırmada da) güçlü bir araçtır.

- İçerik: 3.1 "Koruma Alanları bir ticarî işletme gibi işletilmelidir"
3.2 İşletme plânı
3.2.1 Bir ticarî girişimin tipik işletme plânının içeriği
3.2.2 Bir koruma alanına uyarlanmış işletme plânının içeriği
3.3 DKA'nız için bir işletme plânı hazırlama
3.3.1 Maliyetleri saptama
3.3.2 Maliyetleri eldeki gelirlere uydurma
3.3.3 Malî kaynak açıklarını saptama
3.3.4 Kontrol maliyetleri
3.3.5 Senaryolar kullanarak bir gelir stratejisi hazırlama

MODÜL 1

DKKA'ların rolleri ve işlevlerine genel bir bakış

Amaç: Katılımcılar DKKA'ların rolleri ile işlevleri arasındaki ilişki ve finans sağlama kaynak ve beklentileri hakkında bir fikir edinirler.

Konuya giriş dersleri:

1. DKA'ların (Deniz Koruma Alanlarının) oluşturulmaları ve genişletilmeleri, aralarında Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD - Convention on Biological Diversity) ve Yabani Hayvanların Göçmen Türlerinin Korunması Sözleşmesi'nin de (CMS - Convention on Migratory Species) bulunduğu uluslararası sözleşmelerin verdiği yönetim yetkisi ile sağlanır.
2. 2012 yılına kadar oluşturulması tamamlanacak küresel bir DKA ağı sistemi, ve her bir yaşam alanı türünün % 20-30'unu kapsayacak titizlikle korunacak bölgeler için hedefler belirlenmiştir.
3. Etkin DKA ağları oluşturma yönündeki bu atılımın ve sıkı çalışmanın gerekçesi denizel türler ve yaşam alanlarındaki azalmayı durdurmak ve bu gidişi tersine çevirmek ve böylece dünyanın ekonomik öneme sahip türler stoğu ile deniz/kıyı ekosistemleri hizmetlerini güvence ve koruma altına almaktır.
4. DKA'lar yalnızca bir çevre koruma aracı değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal gelişmenin de koruyucusudurlar.
5. Etkin DKA ağlarının başarısı herkesin - devletlerin, özel sektör şirketlerinin, yerel toplumların ve tüm toplumun yararınadır.
6. DKA'lar devletin uzun süreli malî kaynak sağlama taahhütleri biçimindeki desteğine muhtaçtır
7. DKA'lar iş yapabilme serbestisi veren bir yasal ve düzenleyici çerçeve içerisinde çalışmak ihtiyacındadırlar, yani devletin doğrudan kontrolünden bağımsız olarak kendi gelirlerini üretmek ve yönetmek serbestisine sahip olmak ihtiyacındadırlar.

1.1. Deniz ve Kıyı Koruma Alanları (DKKA) ve DKKA'ların Genişlemeleri için yönetim yetkisi:

2002 yılından beri süregelen, birbiri ardınca yapılan dünya çapındaki toplantılar, büyük çoğunluğu 2012 yılına kadar sonuçlandırılacak bir hedefler dizisi beraberinde, oluşturulacak Deniz Koruma Alanlarına olan acil ihtiyacı ortaya koymuştur:

- 2002 yılında, Johannesburg’da yapılan Sürdürülebilir Kalkınma konulu Dünya Zirvesi 2012 yılına kadar, açık denizlerdeki alanları da içeri-sine alacak biçimde bir küresel Deniz Koruma Alanları (DKA) ağı sistemi oluşturulması gereğini karar altına aldı.
- 2003 yılında, Durban’da yapılan beşinci Dünya Parkları Kongresi, ülkelerden kapsanan deniz ve kıyı alanını büyük ölçüde artıracak bir küresel Deniz Koruma Alanları ağı sistemi oluşturmalarını istedi. Titizlikle korunan alanlar (no-take zones) her yaşam alanının en az %20-30’unu oluşturacaktı.
- 2003 yılında, G8 Grubu Ülkeler tarafından imzalanan Evian Anlaşması 2012 yılına kadar, uluslararası hukuk kapsamında deniz koruma alanları ekosistem ağı oluşturulması gereğini karar altına aldı.
- 2004 yılında, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD - Convention on Biological Diversity) ile bir küresel ağa katkıda bulunacak Deniz Koruma Alanları oluşturulması ve korunması üzerinde anlaşmaya varıldı; bu amaç doğrultusunda CMS (Göçmen Türlerin Korunması, ya da Bonn konvansiyonu - Conservation of Migratory Species, or Bonn convention) ile çeşitli bölgesel anlaşmaların bu çalışmanın yapılmasında yardımcı olacağı kabul edildi.
- 2008 yılında, Barselona’da yapılan IUCN Dünya Koruma Kongresi (IUCN World Conservation Congress) ülkelerden 2012 DKA ağı ve açık denizler hedeflerine ilerleyişin hızlandırılmasını istedi.
- 2008 yılının Aralık ayında, Göçmen Türler Hakkında Konvansiyon (CMS - Convention on Migratory Species) 2012 hedeflerine katkıda bulunmak üzere, göçmen deniz türleri için DKA gelişim ve yönetimine daha doğrudan katılım hususu üzerinde tartıştı.

1.1.1. DKA’ların küresel kapsamı

2007 yılında, DKA Küresel Veritabanı dünya genelinde 5.000 kadar DKA içermektedir. WWF Akdeniz Eko-bölgesinde (WWF Mediterranean Sea Eco-region), 12 tanesi Türkiye’de olmak üzere 208 DKA listelenmiştir:

DKA Yer Adı	Statü	İlan tarihi	Toplam Alan (Km ²)
Beydağları kıyıları	Millî Park	1972	344,3
Datça-Bozburun	Özel Çevre Koruma Bölgesi	1990	1,474
Dilek Yarımadası	Millî Park	1966	109,9
Fethiye-Göcek	Özel Çevre Koruma Bölgesi	1988	613,0
Foça	Özel Çevre Koruma Bölgesi	1990	27,50
Gelibolu Yarımadası (Gelibolu)	Millî Park	1973	330,0
Gökova	Özel Çevre Koruma Bölgesi	1989	521,0
Göksu delta	Diğer Bölge	1990	112,0
Göksu Deltası	Özel Çevre Koruma Bölgesi	1990	236,0
Kekova	Özel Çevre Koruma Bölgesi	1990	260,0
Köyceğiz-Dalyan	Özel Çevre Koruma Bölgesi	1988	385,0
Patara	Özel Çevre Koruma Bölgesi	1990	190,0

DKA Küresel Veritabanı, Pew Charitable Trusts (Kilise Hayır Vakıfları) tarafından finanse edilerek başlatılmış ve British Columbia'sı Balıkçılık Merkezi Üniversitesi tarafından ev sahipliği yapılan bir etkinlik olan, Çevremizdeki Deniz Projesi'nin (the Sea Around Us Project) içerisinde yer alan bir projedir. Çevremizdeki Deniz Projesi, Dünya Yaban Hayatı Fonu (World Wildlife Fund -WWF), Birleşmiş Milletler Çevre Programı - Dünya Koruma İzleme Merkezi (United Nations Environment Program - World Conservation Monitoring Centre (UNEP-WCMC)) ve Dünya Koruma Birliği Korunan Alanlar Dünya Komisyonu'nun (World Conservation Union - World Commission on Protected Areas (IUCN-WCPA)) resmî işbirliğinin bir sonucudur.

1.1.2. Küresel DKA maliyetleri ve faydaları

2004 yılında yapılan bir çalışma¹ küresel bir DKA ağının işletilmesinin getirdiği maliyetleri incelemiştir. WPC'nin (World Parks Congress - Dünya Parklar Kongresi) denizlerin %20-30'unu koruma hedefinin gereklerini karşılamanın maliyetinin, belirli bazı DKA'ların büyüklüklerine bağlı olarak, yılda 5 milyar ABD Doları ile 19 milyar ABD Doları arasında olduğunu saptamışlardır. Daha az sayıda, alan bakımından daha büyük DKA'larla oluşturulan bir küresel ağ en düşük maliyetli senaryo olmuştur.

Küresel bir deniz DKA ağı oluşturmanın brüt maliyeti, yüksek olmasına rağmen, bugünkü durumda balıkçılık endüstrisine yapılmakta olan sübvansiyonlardan daha az bir tutar olarak belirlenmiştir.

Deniz türlerinin ve ekosistemlerin korunmalarına ek olarak, böyle bir ağın, bir milyon yeni 'korunan alan yönetimi işi' potansiyeli yaratacağını da saptamışlardır.

Belirledikleri diğer yararlar arasında şunlar sayılabilir

- iyileştirilmiş balıkçılık ve turizmden yapılacak özel ekonomik kazanımlar, ve
- balık stokları ve ekosistem hizmetlerinin iyileştirilmiş sürdürülebilirliklerinden doğacak sosyal kazanımlar

83 DKA'yı kapsayan bir çalışmada, yönetim maliyetlerindeki farklılıkların yalnızca üç değişken referans alınarak açıklanabileceği saptanmıştır. Bu üçü arasında bir tanesi - büyüklük - farklılığın %80'ine neden oluşturmaktadır.

¹ Balmford ve diğerleri, 2004, "Deniz koruma alanlarının dünya çapında maliyetleri" PNAS cilt 101 no 26, 29 Haziran 2004. 9694-9697 sayfalar

Aşağıdaki niteliklere sahip DKA'ların yönetim maliyetleri daha yüksek olarak saptanmıştır:

- daha küçük olanlar
- yerleşmiş kara parçalarına daha yakın olanlar
- yüksek maliyetli gelişmiş ülkelerde bulunanlar

Kıyıya yakın/kıyısız DKA'lar daha küçük olma eğilimindedir ve bu her iki faktör de daha yüksek yönetim maliyetlerini gösterir.

1.2. DKA'ların rolleri

"Uygun biçimde tasarlanmış ve yönetilmekte olan DKA'ların şu sayılan alanlarda önemli rolleri vardır:

- biyolojik çeşitlilik ve ilişkili ekosistemlerin temsilci örneklerini koruma altına alma;
- türlerin üreme ve gelişmeleri için kritik yerleri koruma altına alma;
- bu yerlerin artan okyanus sıcaklığı gibi diğer baskıların etkisinden kurtulmalarına yardımcı olmak üzere onları en az doğrudan insan etkisi sağlamak sureti ile koruma;
- komşu bölgelere yayılarak artım sağlamak amacı ile deniz türleri için yerleşim ve büyüme alanlarını koruma altına alma;
- deniz ekosistemlerine ve onlarla insan arasındaki karşılıklı etkileşimlere ilişkin öğrenim için odak noktaları sağlama;
- doğaya dayalı dinlenme ve turizm yerleri sağlama; ve
- bilimsel araştırmalar ve diğer alanların yönetimlerinin tasarımı ve değerlendirmeleri için bir taban oluşturmak üzere doğallığı bozulmuş kontrol ve referans yerleri sağlama."

Alıntılındığı yer: İngiliz Milletler Topluluğu Çevre ve Ortak Miras Bakanlığı (2003) "Deniz Koruma Alanlarının Yararları" Avustralya Hükümeti.

1.3. Deniz ve kıyı ekosistemleri hizmetlerinin ekonomik değerlemesi

- Biyo-çeşitliliği koruma dünyası çevreleri bir süre, 'sürdürülebilir kaynak kullanımı' gereksinimi hakkında konuşup durdu.
- Bininci yıl Ekosistemler Değerlendirmesi (Millennium Ecosystems Assessment) korumayı 'ekosistemler hizmetleri' bağlamı içerisine yerleştirdi. Bu değişiklik korunan alanlar için önemli sonuçlar doğurdu.
- Ekosistemler hizmetleri perspektifi, sürdürülebilir kaynak kullanımını göz önüne almanın

ötesine geçerek yoksulluğu azaltma ve ekonomik gelişmeye dayanak oluşturmada koruma alanlarının rolünün kabul edilmesine uzanır.

- Korunan alanların Toplam Ekonomik Değerlemesi, ekosistemler hizmetlerinin gerçekleşen ve potansiyel ekonomik katkısının daha kapsamlı bir ulusal gelişim plânlaması içerisinde yerini alması için sayılarla belirtilmesinin bir yoludur.
  - DKA'ların balıkçılık sanayi için faydaları genel olarak anlaşılırdır, ama deniz ekosistem hizmetleri atıkların özümlemesi, kıyı koruması, sel yönetimi ve avlanan türlerin kritik çevresel gereksinimlerinin sağlanmasını içerir. Örneğin, mangrov (dış köklü ağaç) ekosistem hizmetlerinin yıllık ederi 1,6 milyar ABD Dolarından fazla olarak tahmin edilmiştir². Bu gibi hizmetler insan topluluklarına iklim düzenlemesi, su stoğu bulunması, erozyon kontrolü, atıkların işlenip yok edilmesi, yiyecek üretimi ve dinlenme ve eğlenme yolu ile yarar sağlar.
- Belirli bir deniz ya da kıyı ekosisteminin bu günkü durumda sağladığı ürün ve hizmetler zincirini tanımlamak ve değerlemek mümkün olabilir, ama okyanusun gelecekte zenginlikler yaratmak üzere ne gibi yeni ürünler, yeni kaynaklar ve yeni fırsatlar sağlayabileceğini kim bilebilir?
- Okyanus ekosistemleri örneklerini doğal biçimleri ile muhafaza etmek geleceğe yapılan ileri görüşlü bir yatırımdır - örneğin, deniz bitki ve hayvanlarının savunma mekanizmaları üzerinde yapılan araştırmalar, aralarında

bazılarının güneşin mor ötesi ışınlarını süzücü deri kremleri, virüs öldürücü, iltihap giderici ya da ilişkin tıbbî uygulamalarda yararlı bulunduğunu bir dizi deniz biyokimya bileşiminin varlığını ortaya çıkarmıştır.

1.4. Sürdürülebilir balıkçılığı destekleme

1980'li yılların sonlarından beri tutulan balık miktarındaki küresel azalma belirtileri şunları içermektedir:

- daha küçük ve düşük ticarî değere sahip türler için avlanma;
- ana üslerden daha uzaklara giderek avlanma; ve
- kıyı bölgelerindeki balık yaşam alanlarının tahribi ya da niteliklerinin düşürülmesi.

Geçimini sağlamak için/meslek olarak yapılan balıkçılık, tüm balıkçıların %94'ünü çalıştırarak, dünyada insan tüketimi için tutulan balığın yarısına yakını üretir.

Artmakta olan dünya nüfusu, denizden yüksek nitelikli protein sağlamanın sürdürülebilmesi için balıkçılık yönetimi, balık yetiştiriciliği (akuakültürün) ve deniz ekosistemlerinin sağlıklı tutulabilmesi konularında önemli ölçüde iyileştirme gerektirdiği anlamına gelmektedir.

DKA'lar kendi başlarına tek bir yönetim aracı olarak yeterli değildirler, ama dünya üzerindeki bir dizi değişik tipteki balıkçılıklar için yararlı bir etkiye sahiptirler.

Kıyı ve deniz ekosistem ürün ve hizmetleri

Ürünler	Hizmetler
<ul style="list-style-type: none"> • deniz ürünleri • deniz yosunu gibi ham malzeme • tarımsal yoldan yetiştirilmiş yiyecek ve ham madde üretimi • tıbbî tedavi ve tıbbî ürünler • akvaryumlar için canlı örnekler • yenilenemez ya da çok yavaş yenilenebilir inşaat malzemeleri • mineraller, petrol ve gaz	<ul style="list-style-type: none"> • kıyı şeridi çizgisinin muhafaza edilmesi • sel ve fırtına önleme • kum üretimi • besin döngüsü • atık özümlemesi ve ıslahı • su kalitesinin sağlanması • yaşam alanı • biyo-çeşitliliğin muhafaza edilmesi • biyolojik esnekliğin (toparlanma, iyileşme yeteneğinin) muhafaza edilmesi • organik üretimin besin ağlarına karıştırılması ve taşınması • larvaların ve genç canlıların gelişimi ve taşınmaları • dalga ve gel-git enerjisi • dinlenme ve eğlenme • kültürel, estetik ve manevî değerlerden esinlenme ve destekleme

Listenin alındığı yer: İngiliz Milletler Topluluğu Çevre ve Ortak Miras Bakanlığı (2003) "Deniz Koruma Alanlarının Faydaları" Avustralya Hükümeti.

² Polidoro BA ve diğerleri (2010) Türlerin kaybı: mangrov soyunun tükenme tehlikesi ve küresel ilgi odağı coğrafi alanlar. *PLoS ONE* 5(4): e10095

DKA'ların balıkçılığa genel olarak dört temel yarar sağladığı söylenebilir:

- aşağıdakileri içeren stok yönetimi desteği:
  - belirli yaşam aşamalarının korunması (bakım alanı gibi)
  - kritik işlevlerin korunması (beslenme alanı, yumurtlama alanı)
  - ekonomik yarar sağlayan bir türün alandan taşarak yayılmasını sağlama; ve
  - balıkçılığa larva temin etmek için dağıtım merkezleri sağlama
- yerel toplumlar için daha iyileşmiş sosyoekonomik sonuçlar
- balıkçılığın istikrarına destek; ve
- ekolojik karşılıklar
  - ekosisteme etkiler için karşı bedel ödeme; ve
  - etkileri ve seçenekleri daha iyi anlama³.

Kıyı mangrovlarının küçük çaplı balıkçılık için değeri - Kaliforniya Körfezi

Ulusal Bilimler Akademisinin Tutanaklar'ının yeni, çevrim içi baskısında yazan UC San Diego'daki Scripps Oşinografi Enstitüsü bilim adamları, Meksika mangrovlarının Kaliforniya Körfezi'ndeki balıkçılık kazançlarını kanıtlanabilir bir biçimde artırdığını gösterdiler. Araştırmacılar, Meksika'nın Ulusal Balıkçılık ve Akuakültür Komisyonu (CONAPESCA) tarafından sağlanan karaya çıkarma kayıtları üzerinde çalıştılar. Kaliforniya Körfezi'ndeki on üç avlanma bölgesinin 2001 ile 2005 yılları arasında yerel balıkçılara nerede ise 19 milyon dolar gelir sağlayarak, yılda ortalama 11.500 ton mangrov'a bağımlı üreyen balık ve mavi yengeç ürettiklerini saptadılar. Çalışma, Kaliforniya Körfezi'ndeki yıllık küçük çaplı balıkçılık karaya çıkarmalarının yüzde 30'undan fazlasının bir mangrov kaynağından geldiğini göstermekte ve mangrov'ların imha edilmesinin parasal maliyetini tahmin etmektedir, yalnızca balıkçılık yönünden bu değer her yıl hektar başına 37.500 \$'dır.⁴

DKA'lar sürdürülebilir meslekî balıkçılığı korumaktadır - Mısır

- 1995 yılında, Kızıl Deniz'in Mısır tarafında Güney Sina'daki Nabq Doğal Kaynak Koruma Alanı içerisinde beş tane 'balıkçılığa kapalı' balıkçılık rezervi kuruldu.

- Ticarî olarak hedeflenen balık türlerinin bolluk derecesi, boyutları, yapıları ve avlanmaları bu rezervler kurulmadan önce, daha sonra ise 1997 yılında ve yeniden 2000 yılında araştırıldı.
- 1997 yılına gelindiğinde bu balıkların rezervlerin ikisinde daha bolluğu saptandı.
- 2000 yılında rezervlerdeki her balık ailesi ve üç belirli tür bolluk bakımından artmıştı.
- Beş yıl boyunca bitişik balıklı alanlarda 'balık avlama çabası birimi' başına tutulan balık yakalama üçte iki oranında bir artış gösterdi.
- Bu rezervlerin kurulmaları balıkçılığın sürdürülebilirliğini sağlamada kilit bir rol oynamış görünmektedir.
- Bu girişimin başarısında kritik noktanın, yerel Bedevi'ler ile balıkçıların balıkçılık kaynaklarının ortak yönetiminde yer almaları olduğu düşünülmektedir.

DKA'lar yalnızca çevre koruma için bir araç değildirler.

DKA'lar ekonomik ve sosyal refaha katkıda bulunabilirler

Onun için DKA'ların başarısı herkesin yararınadır - devletler, özel sektör, yerel topluluklar ve daha geniş toplum için.

1.5. Koruma Alanı/Deniz Koruma Alanı finansal sürdürülebilirliği için iki temel ön koşul

1. Uzun süreli devlet desteği:

Bir ülke DKA'lar kurma taahhüdü altına girmediği, onların sürdürülebilirlik şansları çok azdır. Uzun vadeli devlet finansal desteği konuya karşı ciddi bir taahhüdün kanıtıdır ve diğer bağışçılar ve fon kaynaklarına güven verir.

2. Koruma Alanı ya da Koruma Alanları ajansları içerisinde fonlar oluşturmaya ve tutmaya izin veren mevzuat ve düzenleyici çerçeve:

Eğer bir ülkenin kanunları, tüm finansal kaynakların bir merkezden yönetilmesini gerektiriyor ise ve koruma alanı ajanslarının kendi fonlarını oluşturmalarına izin vermiyor ise, uzun vadeli sürdürülebilir fon sağlama çözümlerini yürürlüğe koymanın hiçbir düzeyde gerçekleşme olanağı yoktur.

³ İngiliz Milletler Topluluğu Çevre ve Ortak Miras Bakanlığı (2003) "Deniz Koruma Alanlarının Yararları" Avustralya Hükümeti.

⁴ Kaliforniya Üniversitesi - San Diego. "Tehlike Karşısında Kalmış Meksika Mangrovlarına Yüksek Ekonomik Değer Bıçıldı." ScienceDaily 23 Temmuz 2008. 20 Mayıs 2009 <<http://www.sciencedaily.com/releases/2008/07/080721173757.htm>>.

1.6. DKA Yönetimi için Kurumsal Düzenlemeler

DKA yönetim kuruluşlarına bazı örnekler:

- Bir devlet kuruluşu tarafından yönetilme - sıklıkla tek bir devlet dairesi, örneğin, Balıkçılık Dairesi (ya da Bakanlığı) veya Yaban Hayatı ve Çevre Dairesi
  - o genel olarak bağımsız bağış toplama yeteneği çok azdır ya da hiç yoktur
  - o lisans çıkarma ya da para cezası yazmadan gelen her alındı genellikle hükümetin konsolide fonuna ödenir
  - o maaşlar ve işletim giderleri devletin bütçe ödenekleri yoluyla ödenirler
  - o DKA yönetimi iş yüklerinin yalnızca küçük bir bölümünü oluşturur
  - o DKA'ya ilişkin konuların diğer bir kaç daireyi de ilgilendirdiği hallerde bunların yönetimin kararlarına hiç bir müdahaleleri olmayabilir
- Bağımsız ya da yarı-bağımsız bir kurum tarafından yönetilme - örneğin, Ulusal Vakıf
  - o Fonlarının bir bölümünü merkezî hükümetten alıyor olabilir
  - o Başka kaynaklardan ek fonlar sağlayabilir: toplanan bağışlar ve ziyaretçi ücretleri sıklıkla gelirlerinin önemli bir bölümünü oluşturur
  - o Ulusal vakıflar doğal ve kültürel mirasın korunması ile ilgilenirler
  - o Uygulamada, kültürel miras daha çok ziyaretçi geliri getirebilir ve böylece fonların aslan payını alabilir (örneğin, Antigua ve Barbuda Ulusal Vakfı)
  - o Genellikle, ağlar ve sistemlerden daha çok belirli 'yüksek çıkar' yerleri ile ilgilenir
- Bir sivil toplum örgütü (NGO - Non Governmental Organization) tarafından yönetilme
  - o Yüksek biyoçeşitlilik değeri olan yerler
  - o STK'lar kaynakların bilimsel gözlemi için teknik olanaklara sahiptir
  - o STK'lar DKA'lar için yetersiz devlet finansını tamamlamak üzere kendi finansal kaynaklarını getirirler, özellikle de düşük gelir düzeyli ülkelerde
  - o Belirli yerler ya da bir eko-bölgenin (eko-sistemin daha geniş) parçası olarak türler ya da sıcak ilgi noktası yaklaşımı kapsıyor olabilir
- Toplum tabanlı/toplum katılımlı yönetim kurumları
  - o en iyi biçimde, DKA toplum baskısı ile oluşturulduğu durumlarda çalışır
  - o bu durum genellikle, toplumların azalan kaynaklar yüzünden kaynak kullanımından elde ettikleri gelirlerin düşme eğiliminde olduğunu fark ettiklerinde oluşabilir
  - o toplumlar 'alma yasaklı bölgeler' yüzünden uğradıkları gelir kaybını karşılamak üzere kullanıcı ücretleri ve harçlardan yararlanabilirler
  - o toplum üyeleri tarafından yapılacak katılımcı izleme ve denetim çok ekonomik olabilir
  - o farkındalığın yaygınlaştırılması ve kapasite oluşturma çok önemli ve gereklidir
  - o toplum tabanlı kurumların kişiler ya da çıkar grupları tarafından ele geçirilebilir olmaları tehlikesine karşı önlem alınmalıdır
- Bir özel sektör şirketi tarafından yönetilme
  - o Turizm ya da Balıkçılık şirketlerine belirli bir süre için tüm koruma alanının yönetimini üzerlerine alma imtiyazı verilebilir
  - o Yönetim maliyetleri imtiyazın geçerlik süresince şirket tarafından üstlenilir ve böylece kamu sektörüne maliyet azalmış olur
  - o İmtiyaz sözleşmesinin koşulları korunması ve sürdürülmesi gereken çevre standartlarının ayrıntılarını kapsamalıdır
- Bir devlet Koruma Alanları ya da Deniz Koruma Alanları Ajansı tarafından yönetilme
  - o Kamu tarafından yönetilen tüm koruma alanlarının sorumluluğunu yüklenmiş yarı bağımsız kurum
  - o Çekirdek fonlarını Devletten alır konumdadır
  - o Kendi fonlarını üretebilir ve elinde tutabilir
  - o Koruma alanlarını bir ağ olarak yönetir ve ihtiyaçların en fazla olduğu yerlere fonlar tahsis edebilir
  - o Bazı yerleri yoğun gelir üretici ve diğerlerini azami korumaya muhtaç olarak belirleyebilir
  - o Belirli koruma alanlarının yönetimi için maliyeti düşüren çözümlerin var olması durumunda topluluklar, sivil toplum örgütleri ve özel sektörden ortaklar ile ortaklık anlaşmaları yapabilir

Türkiye'de hangi modellerin kullanımda olduğu / Türk yasalarına göre hangilerinin olanaklı olduğu konulu tartışma.

Seçilmiş modeller içerisinde finans sağlama ve işletim plânlamasına ilişkin roller ve sorumlulukların tartışılması.

MODÜL 2

Koruma alanlarına sürdürülebilir malî kaynak sağlamak için araç ve mekanizmalar

2

Amaç: Katılımcılar kendi iş yerlerini ve sistem işletme plânlarını yapılandırırken potansiyel finansman mekanizma ve araçları seçeneklerinin ve göz önüne almaları gereken hususların neler olduğunu öğrenirler.

Konuya giriş dersleri:

1. Korunan alan finansmanı konusunda, her biri dünyanın herhangi bir yerinde uygulanarak denenmiş ya da önerilmiş olan 39 kadar farklı yaklaşımın bir listesi sunulmuştur.
2. Değişik finansman mekanizmalarından her birinin, bir ulusal koruma alanı (KA) sistemine uygunluğu ayrı ayrı dikkatle değerlendirilmelidir.
3. Herhangi bir mekanizmanın yürürlüğe koyulmasındaki kısıtlamalar yasal ya da kültürel engeller yüzünden olabileceği gibi o koruma alanının içerdiği kaynakların türü ve doğası yüzünden de olabilir.
4. Koruma Vakıf Fonları, fonları uzun vadeli yatırım yoluyla bir gelir akışı sağlamak üzere uzun süreli olarak yönetebilir.
5. UNDP Finansal Sürdürülebilirlik Derecelendirme Kartı, bir ulusal DKA'lar sisteminin finansal sürdürülebilirliğini değerlendirmede yardımcı olabilecek bir araçtır.

2.1. DKA'lar için uygun olan, finansman mekanizmaları

Mekanizmalar	Tanım
1. Koruma Alanına malî kaynak sağlamada uluslararası destek:	
Uluslararası yardım-malî kaynaklı programlar ve projeler	İki taraflı ya da çok taraflı yardım aracı arama tipik olarak 3 ile 5 yıl arasında süreli projeler için söz konusudur. Bu, gelişmekte olan ülkelerde biyo-çeşitliliği koruma için en çok başvurulan malî kaynak sağlama şekli olagelmıştır. Bağış yapanların politikalarındaki ve önceliklerindeki değişiklikler ve projelerin kısa süreli türde olmaları koruma programlarını malî kaynaklarını yitirme tehlikesi ile karşı karşıya bırakan etkenlerdir.
'Uluslararası Önemi olma' durumu – Ramsar ve Dünya Mirası Siteleri (World Heritage Sites)	Ramsar ve Dünya Mirası konvansiyonlarının metinleri uluslararası yönetim yapılarına olanak verir ve farkındalığın ve korumanın artmasına, yönetim etkinliğinin daha iyileşmesine, turizmin gelişmesine ve ek malî kaynaklar yaratılmasına yardımcı olabilir. Bazı Dünya Mirası (WH) sitelerinde, yöneticiler bu metinlerin ardından bağış yapanlar arasında bir tavır değişikliği ve başarılı malî kaynak sağlama önerilerinin sayısında bir artış görüldüğünü bildirmişlerdir. ⁵
Uluslararası sivil toplum örgütü (NGO) program ve projeleri	Bazı ülkelerde, uluslararası sivil toplum örgütü programları koruma altına almaya ve koruma alanları yönetimine önemli bir girdi sağlar. Koruma altına almalar için daha uzun süreli malî kaynak sağlanırken değişen politikalar, öncelikler ve gelir düzeylerinin birer risk oluşturmalarına karşın, bunlar genellikle yardım bağışı program ve projelerinden daha uzun süreli taahhütlerde bulunurlar.
Doğa için ticarî borç değiş tokuşları	Bir ülkenin bir borç verme kuruluşuna olan borcunun bir bölümü, dışarıdan bir kuruluş (sıklıkla uluslararası bir sivil toplum örgütü) tarafından nominal değerinin altında bir fiyattan satın alınarak, yerel para karşılığında bozdurulur ve ardından bu para ulusal koruma altına alma etkinliklerine tahsis edilir.
İki taraflı borç silme programları	Bir devletin diğerine olan 'devlet garantisini altındaki' borcunun silinmesi. Yalnızca borçlu tarafından borç düzeyinin aşırı bir yük olduğu düşünülüyor olduğunda ve alacaklının da bu alacağının tahsil edilebilir olmadığını düşündüğü durumlarda olanaklıdır.
Eşleşme	Bazı gelişmiş ülkelerde parklar, kapasite oluşturmak ve bilgi aktarmak üzere bir ortaklık şeklinde Kuzey-Güney eşleşme bağları geliştirmişlerdir.
2. Koruma Alanına malî kaynak sağlamada ulusal kamu sektörü desteği:	
Genel bütçeden tahsisat	Koruma alanı yönetimi için hükümetin konsolide bütçesinden tahsisat ayırarak malî kaynak sağlama. Bu, en azından koruma alanı ile ilgili kamu sektörü çalışanlarının maaşlarını karşılayacaktır. Yıllık bütçe müzakerelerinde diğer sektörlerin çok daha ikna edici oldukları sıkça görülen bir durumdur.
Ekolojik vergi teşvikleri	Birkaç biçimde olabilirler. Bir örnek, daha çevre dostu ürün ve hizmetlere farklı KDV oranları uygulamaktır.
Hayır işlerine katılımlar / "koruma amaçlı irtifak hakkı devri" durumlarında gelir ya da emlak vergisi indirimleri	Bir hayır işi için bağışlanmış tutarın gelir vergisi matrahından düşülmesine izin vermek kişiler için çevresel nedenler ile bağış yapma konusunda bir teşvik unsuru oluşturur.
Turizm vergileri (hava alanı ayak bastı parası, turistik gemi ücret ve vergileri)	Bunlar oda kiralama ya da dayandırılabilir veya koruma alanına giriş ücretinin ya da hava alanı çıkış vergisinin bir bölümü olarak alınabilir. Diğer tip giriş ücreti ve harçlar ile birlikte genel ulusal turizm politikasının bir parçası olarak düşünülmelidir.
Nereye tahsis edileceği belli vergiler / 'Yeşil' vergiler	Doğal kaynaklar ya da yakıt gibi belirli ürünler yahut karayolları veya gelir vergilerinin bir bölümü gibi etkinlikler üzerinden alınan vergiler koruma alanlarına tahsis edilen gelirler üretirler.
Yeşil piyangolar	Koruma altına almayı da içeren 'iyi nedenlere' tahsis edilen gönüllü fonlar oluşturmanın bir yoludur.
Yaban hayatı pulları	Pul satışlarından elde edilecek gelirin küçük bir bölümü koruma alanlarına malî kaynak oluşturmak üzere ayrılabilir.
3. Giriş ücretleri ve permiler:	
Dalış ve yatçılık ücretleri	Her dalış ya da her bir gecelik demirleme için bir harç alınır. Daha büyük tekneler için oran daha yüksek tutulabilir.
Turizm imtiyazları	Kaynak kullanım harçlarında olduğu gibi, ya bir koruma alanı içerisinde işletim hakkı için ya da oteller veya kamp yerleri gibi park alt yapılarını yönetmek için bir harç ödenir. İmtiyaz sözleşmesi, korumaya yönelik yararlar bulunmasını, olumsuz etkilere meydan verilmeyeceğini ve ihlâl durumunda cezalara maruz kalacağını hükme bağlamalıdır.

Giriş ücretleri	Bir yere giren her kişiden bir ücret alınması turizm harcının bir biçimidir. Bu, bazı turizm vergilerinin aksine o yerden alınan zevk ile ödemeyi doğrudan ilişkilendirir. Yabancı turistler ile yerel halka farklı ücretler uygulanabilir. Turizm harçlarının, sektörler arası işbirliği ve özel sektör çıkar sahiplerinin işine girmesini gerektiren, genel bir turizm stratejisinin parçası olması önem taşır.
'Trophy' balık avı harçları	'Trophy' avcılık/balıkçılık kaynak çıkarımına benzetilebilir. Tipik olarak, her yıl bir koruma alanı içerisinden çeşitli türlerin alınması için kısıtlı sayıda izin belgesi satılır. Bazı türler için gelirler yüksek olabilir ve tipik olarak yerel topluluklar kılavuzluk hizmetleri sağlayarak bu durumdan ekonomik olarak yararlanırlar. Tehlikeler, bölgedeki balık nüfusunun bilimsel olarak sorgulanabilir tahminlerine dayalı kotanın çok yüksek tutulmuş olmasını ve tipik olarak, hayvan ne kadar az sayıda ise onun öldürülmesine izin vermenin potansiyel getirisi o derece yüksektir gerçeğini içerir. Tut ve sal, hiç bir balık çıkarılmadığı halde harçların yine de kazanıldığı alternatif bir model sunar.
Biyolojik kazanç olasılığı (Bioprospecting)	Kimyasal bileşiklerin yeni kaynakları, genler, proteinler, mikro organizmalar ve potansiyel ekonomik değeri olan diğer ürünler için sistematik araştırma. Biyolojik kazanç olasılığı anlaşmaları genetik kaynağa bir değer biçer ve bazı ülkelerde önemli finansal yararlar üretmiştir.

4. Çevresel Hizmetler için Ödemeler, geliştirme hakları ve çevresel pazarlar

Toplama havzalarının korunması Karbon depolama Fırtınadan koruma kıyı çizgisinin muhafaza edilmesi balıkçılığı koruma İklim düzenleme Atık yönetimi	Ekosistem hizmetlerinden yararlananlar bireysel meslekten balıkçıdan başlayıp, kamu hizmet şirketleri ve özel sektör endüstriyel işletmecileri üzerinden halkın tamamına kadar uzanır. Çevresel Hizmetler için ödemeler projeleri, elde ettikleri yararların özelliklerini yitirip bozulmasını önleyecek ve uzun süreli olarak bu durumda kalacak biçimde korunmaları karşılığında ödeme yapmaya hem istekli hem de bu güce sahip yararlanıcı gruplarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu gibi hizmetlerde pazarların gelişimine doğru atılacak ilk önemli adım sağlanan hizmetlerin ekonomik değerlemesini yapmaktır.
Alınıp satılabilir geliştirme hakları, karbon pazarları ve 'sulak alan setleri'	Sulak alan yatırımcı setleri ve karbon pazarları bir yerdeki gelişimin sonucu olarak ortaya çıkan çevresel zararı azaltmak üzere yapılan ödemelere bazı örnekler oluştururlar
Petrol saçılması cezaları ve fonları	Çevresel kaynakların endüstriyel olarak işletilmesinin neden olduğu gerçek ya da potansiyel bir zararı azaltmak üzere yapılan ödemeye bir başka örnektir.

5. Özel ve tüzel bağışlar:

Şirket sponsorluğu	Özellikle ulusal ya da yerel düzeyde reklâm ya da sponsorluk koruma alanları için şirketlerden bağış toplamak üzere bir mekanizma oluşturur. ⁶
Hayırsever vakıf bağışları	Hayırsever vakıflar, genellikle varlıklı kişiler ya da şirketler tarafından oluşturulmuş bağış fonları olan kâr amacı gütmeyen sivil toplum örgütleridir. Bir şirket vakfı ile özel vakıf arasında belirgin bir fark vardır: sıklıkla farklı amaçları vardır. Şirket vakıfları sıklıkla 'amaç pazarlaması' içindir özel vakıflar ise değildir.
Evlât edinme ve 'Arkadaşlık' plânları	Bugün merak duyan ya da ilgilenen kişilerin bir file, balınaya "sponsor" olmak ya da değerli doğa koruma nedenlerine bağış yapmak için kullanabileceği bir çok fırsat vardır. Guatemala, Panama, Kosta Rika ve diğer ülkelerdeki TNC ortakları, koruma alanlarının parçalarının 'tapu'larını satarak biyo-çeşitliliğin korunması için para topladılar. Bağışı yapan, 35-120 ABD doları karşılığında onun bu toprağı ve üzerindeki yaban hayatını "evlât edindiğini" gösterir bir belge almaktadır.
Üyelik plânları	Üyelik plânları düzenli bir gelir akışı sağlamak ve halkın farkındalık ve yüklenimini teşvik etmek üzere sivil toplum örgütleri ve ulusal tarih ve tabiat varlıklarını koruma kuruluşları (National Trusts) tarafından kullanılırlar. Bir yıllık ya da aylık ödeme karşılığında indirimli giriş ücretleri ve düzenli haber mektupları gibi özel üye ayrıcalıkları sunarlar.
Neden ilişkili pazarlama	Ürünler, alıcının korumaya yardım ettiği bilinci ile satın almasına dayalı olarak satılır. Örnekler, ekolojik etiketli ürünler, özel etkinlikler, doğrudan mektup kampanyaları ve koruma altına almayı desteklemek üzere gerçekleştirilen müzayedeleri içerir.
İş yerinde bağış plânları	Bu plânlar, çalışanların vergi öncesi maaşlarından bir kesinti belirlemelerine olanak verir, bu kesintileri işverenleri kanalı ile bir yardım derneği sayışım evine aktarılır, bu da aldıklarını diğer üye yardım derneklerine dağıtır. ⁷
Gönüllü bağışlar	Ziyaretçilere kalış sürelerinin sonunda, ayrılırlarken ellerinde kalmış fazla yerel parayı bağışlayabilecekleri bir fırsat sağlamak ya da otel faturalarına isteğe bağlı bir bağış ilâvesi yapmak buna iki örnektir.

⁵ IUCN, (2005). Koruma Alanlarına Sürdürülebilir Malî Kaynak Sağlama: Karşılaşılan zorlukların ve seçeneklerin küresel bir gözden geçirimi

⁶ IUCN, (2005). a.g.e.

6. Ürün ve hizmetlerin ziyaretçilere pazarlanmaları

Rehberli turlar Yorumlayıcı konuşmalar Markalı ürünler ve hatıralık eşyalar	Kültürel turizm sitelerinde başarıyla kullanılmış bir modeldir. Hediyeelik eşya dükkânı / tur rehberi hizmetleri, yüksek turizm değeri taşıyan yerlerde önemli miktarda gelir getirebilir, fakat özellikle aşırı kalabalık saatlerde talepleri karşılayacak çalışan yetiştirememesi sorunları vardır.
---	---

7. Maliyet-kalite dengesi uygun bir yönetim için uygun ortamı hazırlamak:

Gelir getirici mekanizmaların gerçekleştirilmeleri ve üretilmiş gelirin elde tutulabilmesini sağlayıcı yasaları yapmak	Koruma alanlarına ve ulusal parklara ilişkin var olan yasalar, gelir yaratmayı ya da gelirleri elde tutmayı kısıtlayarak ya da men ederek sürdürülebilir malî kaynak sağlamaya bir engel oluşturabilirler. Yasal çerçeveyi gözden geçirip gerekli değişiklikleri yapmak, sürdürülebilir bir malî kaynak sağlama yöntemi için temel bir ön koşul olabilir.
--	---

Ulusal düzeyde işletim plânlaması	Sistem düzeyinde bir işletim plânlaması yapmak, koruma alanı yetkililerinin her bir park için başlı başına düşünüp plân yapmaları yerine Ulusal ölçekte düşünüp plân yapmalarını gerektirir. Aşılması gereken ciddi bir zorluktur ve her kademedede, yüksek düzeyde işletim plânı yapabileme yeteneği gerektirir. Sistem düzeyinde işletim plânlaması yapımı, maliyet kontrolü ve gelir üretimi ile personel ve sermaye kaynaklarının tüm park sisteminin bir ucundan diğerine nasıl dağıtılacağı konularında stratejik kararlar alma fırsatı sunar.
-----------------------------------	--

Etkin kurumlar oluşturma ve bunları destekleme	Tipik koruma alanı kurumu, en uygun teknik bakanlığın bir bölümü olan bir devlet dairesidir ya da devletin kamu hizmetinin bir parçasıdır. Bu durum, hem kamu hizmetinin güvenli oluşunu hem de hükümet finansal prosedürlerinin ve memur işlemlerinin anırttığı kısıtlamaları içermektedir. Son yıllarda, finansal özerklik, gelir toplama serbestisi, para sağlama ve onları elinde tutabilme serbestisi, işe alım politikaları üzerinde serbestlik ve bir bakan tarafından değil bir yönetim kurulu tarafından nezaret edilme ölçülerinde işletim bağımsızlığının tadını çıkaran koruma alanı kurumlarının kurulması yönünde, özellikle Afrika'da güçlü, bir hareket oluştu. Tüm bunlar, daha fazla bir motivasyon ve özellikle koruma alanı finansmanı bakımından daha büyük ölçüde yenilik için potansiyel sunan niteliklerdir.
--	--

Kamu-özel ortaklıkları	Koruma alanı yönetim maliyetlerini paylaşmak veya uygun olduğu durumlarda, koruma alanının parçalarının ya da tümünün yönetimini doğrudan diğer grup ya da şirketlere devretmek, koruma alanlarını finanse etmede önemli bir dizi mekanizma sağlar. Böylesi düzenlemeler, diğer işletmelerin koruma bölgeleri içerisinde belirli yönetim sorumlulukları ve etkinlikleri gönüllü olarak üstlenmelerini içerir, örneğin, bazı Deniz Koruma Bölgelerinde dalış şirketleri millî parkların önemini anlatma, lojistik, güvenlik ile gözetim ve izleme işlevlerini üzerine alabilir.
------------------------	--

Ortak yönetim ve topluma dayalı yönetim anlaşmaları	Koruma alanları ile onları çevreleyen alanların yönetilmelerine topluma dayalı ve işbirlikçi yaklaşımlar dünyanın birçok yerlerinde geniş ölçüde yaygınlaşmıştır. Bu gibi stratejilerin nominal değer olarak koruma alanları finansmanını ilgilendiren pek az yönü olabilir ama ekonomik açıdan anlamlıdır. Yerel halkın bir koruma alanını sahiplenmesi ve desteklemesi halinde maliyetlerde bir düşüş olabilir: böylesi tasarruflar yasak bölgede avlanmayı önleme ya da diğer yaptırım etkinliklerine olan ihtiyacı azaltması yüzünden elde edilebilir.
---	--

Yarar paylaşımı ve sübvansiyonlar	Toplumu finanse etme mekanizmalarının çeşitli amaçları vardır ve çeşitli biçimler alırlar. Bazı durumlarda açıkça toplumlara biyo-çeşitliliğe zarar vermekte olan etkinliklerinin yerine geçecek alternatif geçim yolu seçeneklerine yatırım yapmak üzere malî kaynak sağlamayı hedeflerler ve hatta gerçek yönetimi ya da koruma alanı kaynaklarını kullanma hakkını ve araziye toplumlara devredebilirler. Daha çok rastlanır olarak, devletin koruma alanları kurumlarınca elde edilen gelirlerin ya da üretilen yararların bir bölümünü yerel gelişim fonlarına aktarma şeklindedirler, böylece yerel halk-park ilişkilerini iyileştirmeyi ve biyo-çeşitliliği korumak üzere elle tutulur yerel teşvikler sağlamayı hedeflerler.
-----------------------------------	--

Koruma Vakfı Fonları ve Vakıflar	Doğayı koruma amaçlı vakıf fonları sermaye kaynaklarını, koruma programlarını finanse etmek üzere kullanılmak üzere faiz üretecek yatırımlara yöneltilir. Bunlar en sık görülen biçimde, bazen özel sektör katkıları, koruma alanı mal ve hizmetlerinin pazara dayalı harçlarından elde edilen parasal gelirler ve getiriler ile üzerlerine ekleme yapılarak ya da eksikleri tamamlanarak borç takasları ve bağışlar gibi mekanizmalar kullanılmak sureti ile uluslararası bağışçılar ve sivil toplum örgütleri tarafından, kapitalize edilirler.
----------------------------------	---

Uygulama

Şu soruları tartışın:

Türk sisteminde bunların hangisine izin verilmeyebilir?

Hangileri şu an zaten kullanılmakta?

ÖÇKKB için hangisi uygun olabilir?

Ekosistem Hizmetleri için Ödemelere İlişkin Deneyimlerden Örnekler

Ekosistem Hizmetleri için Ödeme anlaşmaları su kaynaklarının niteliklerini korumak için aralarında Quito ve New York'un da bulunduğu bazı büyük şehirler tarafından yürürlüğe koyulmuştur. Bu plânlar tipik olarak, iyi çevresel uygulamaları benimsemelerini teşvik için toplama havzaları içerisindeki çiftçilere ve toprak sahiplerine yapılan ödemeleri içerir. New York plânı, şehrin 9 milyon sakinine içme suyu sağlamakta olan Croton ve Catskill boşaltma havzalarını koruma altına almak üzere hayata geçirilmiştir. 1980'lerdeki gelişim etkinlikleri toplama havzalarını kirletmişlerdi. İlk hesaplamalar su toplama havzası korumasının, diğer birçok yararları yanında, filtrasyondan daha az maliyetli ve daha etkin olacağını gösterdi. Şehir, dünyanın en iyi kırsal alan içme suyu olarak kabul edilen içme sularını sağlayan 200 kilometre karelik kırsal alanı korumak üzere yatırım yapmaya karar verdi. Ekosistem Hizmetleri için Ödeme plânı daha düşük maliyetli ve daha uzun süreli bir çözüm olarak görüldü ve arazinin koruma altına alınması ve muhafazasına yapılacak 1 milyar ABD doları harcamanın New York City'yi filtrasyon ve su arıtmasına harcanacak 4-6 milyar ABD dolarından kurtaracağı tahmini yapıldı.

Toprağı stabilize ve eden ve akmasını önleyen kanal boyunca uzanan ormanları korumak için ödeme yaparak Panama Kanalı'nı balçık birikiminden korumak üzere, bir Ekosistem Hizmetleri için Ödeme plânı yürürlüğe koyuldu. Bir kez daha, doğanın korunması için ödeme yapmanın ekonomik maliyetinin alternatifi olan kanalı düzenli olarak tarakla temizlemekten daha az olduğu hesaplandı.

Koruma Alanları ve Biyolojik Kazanç Olasılığı: INBio, Kosta Rika örneği

INBio bir grup Kosta Rika'lı ve yabancı bilim adamı tarafından oluşturulmuş kâr amacı gütmeyen bir araştırma organizasyonudur. 1991 yılında, büyük bir farmakolojik ABD şirketi olan Merck, Sharpe and Dohme, Inc. ile basında geniş yankı bulan ve biyo-çeşitliliği korumayı finanse etmekle ilgilenen gelişmekte olan ülkelere önemli bir emsal teşkil eden bir biyolojik kazanç olasılığı anlaşması imzaladı.

Anlaşma hükümlerine göre peşin ödemeler, eğitim ve teknoloji transferi olarak kapasite oluşturma ve işbirliği sonucu olarak pazarlanabilir farmakotikler geliştirilmesi durumunda üzerinde anlaşmaya varılmış telif hakkı ödemeleri karşılığında INBio

Merck'in şartnamelerine uygun örneklerin toplanmaları, adlandırılma ve sınıflandırılmaları ve işlenmeleri işini üzerine aldı. INBio Merck ile yapmış olduğu ilk iki yıllık sözleşme süresi içerisinde alt yapısını desteklemek üzere yaklaşık 1,3 milyon ABD doları aldı.

Bu tutarın yaklaşık yüzde 10'u (100.000 ABD doları), INBio ile Çevre Bakanlığı arasında geliştirilerek imzalanan resmî bir sözleşme uyarınca Çevre Bakanlığı ve Ulusal Park Hizmetlerine kanalize edildi. Bu sözleşme bundan başka, sonuç olarak ortaya çıkabilecek ticarî ürünlerden elde edilecek telif haklarının yüzde 50'inin Park Hizmetleri ile paylaşılacağını da şart koşmakta idi. INBio 2000 yılı sonlarına doğru INBio-Merck modeli esas alınarak yapılmış yaklaşık 12 tane daha biyolojik kazanç olasılığı anlaşması imzaladı.

Koruma Alanları ve devletin aracı olduğu Ekosistem Hizmetleri için Ödeme planları

Belirli ekosistemler hizmetlerinin uzun bir süre için sağlanması maliyetlerini karşılamak üzere devletin aracı olduğu Ekosistem Hizmetleri için Ödemeler devlete ait ya da ait olmayan koruma alanı kurumlarına yapılabilir.

Bu gibi hizmetler su kalitesinin korunması, toprak erozyonunun ya da hidroelektrik barajlarının balçıkla dolmasının önlenmesi, tarım üretimi için tozaktama (polen yayma) ya da haşarat ve hastalık kontrolü, balık yumurtlama alanlarının korunması ya da biyo-çeşitliliğin ve güzel manzaralı arazi görünümünün korunması olabilir.

Brezilya'da Bolsa Floresta programı, Amazonas eyaletinde koruma birimleri içerisinde yaşayan yerli toplulukların üyelerine orman kaynaklarını korudukları için onları ödüllendirmek üzere hibe yardımları sağlamaktadır.

Devletin aracı olduğu plânlara ilişkin bir sorun, devlet tarafından örneğin, su ve elektrik kullanımı bedelleri üzerine eklenen bir vergi biçiminde toplanan paralar, genel birleştirilmiş fon içerisinde kaybolup tasarlanmış amaç için tahsis edilmeyebilmektedirler. Böyle ödemelerin yönetimi için sırf bu amaçla oluşturulmuş bir fon buna bir çözüm olabilir.

Koruma Alanları ve Biyoçeşitlilik karşılıkları

Bir kısım ülkeler biyoçeşitlilik karşılıkları ya da azaltım plânları başlatmışlardır. Bunlar, çevresel yatırıma seti yapımının büyük bir iş kolu haline geldiği ABD'de en gelişmiş durumdadırlar.

Avrupa Birliği'nin Kuşlar ve Doğal Yaşam Ortamı direktifi, koruma alanı sistemine etki için çevresel karşılıklar gerektiriyor, bundan başka Avustralya ve Brezilya'da da çevreye verilen zarara karşılıklar gerektiren yasalara sahipler.

Bir sakınca ise, karşılıkları gerçekleştiren pazarın çevresel tahrip tarafından besleniyor olması. Düzenlenmiş karşılık gerçekleştirme pazarlarının çalışma prensipleri, net zarar olmayacak biçimdedir ve bu yüzden çevresel koşulları küresel boyutta iyiye götürme güçleri sınırlıdır.

Düzenlenmiş (zorunlu) pazarlar güçlü yasal ve düzenleyici sistemler gerektirir.

Koruma Vakıf Fonları

Koruma Vakıf Fonları *döner sermaye, amortisman fonu* (sabit itfa fonu), *yardım fonu* (bağışlardan oluşan fon) şeklinde olabilirler ya da farklı amaçlar için, birkaç farklı hesabı yöneten şemsiye fonları olabilirler.

Döner Sermayeler: Döner sermayelerde, kullanıcı harçları, vergiler ya da Ekosistem Hizmetleri için Ödemeler gibi çeşitli kaynaklardan gelen gelirler, belirli amaçlar için kullanılmak üzere, düzenli olarak ödenirler; fon gelen fonlar için bir tutma kolaylığı sağlar. Bazı durumlarda gelirlerin bir yüzdesi, gelir düzeylerinde ani bir kesinti tehlikesine önlem olarak, bir yedek fonda (ihtiyat akçesi olarak) toplanır.

Amortisman fonları: Bir Amortisman Fonu tahsis edilen bir miktar parayı belirli bir zaman içerisinde harcar. Birleşik sermaye ve faiz düzenli olarak sıfıra 'iner', bu noktada fonun varlığı ya sona erer ya da (yatırılan fonlarla) yenilenir.

Yardım fonları: Sermayeyi olduğu gibi güvende tutarken, yalnızca geliri dağıtır. Tipik olarak sermaye sürekli, uzun vadeli bir gelir akışı üretmek üzere ticarî banka hesapları, devlet tahvilleri ile şirket hisseleri ve borç senetlerinin bir kombinasyonuna yatırılır.

Koruma Vakıf Fonlarının Avantajları ve Dezavantajları

İzleyen liste GEF'in (Global Environment Facility - Küresel Çevre Fonu) 1999 yılında yapmış olduğu kapsamlı *Koruma Vakıf Fonları ile Deneyimin Değerlendirmesi* adlı çalışmasından alınmıştır ve Koruma Vakıf Fonlarının avantaj ve dezavantajlarını sıralamaktadır.

Avantajlar	Dezavantajlar
1. Yenilenen maliyetleri finanse edebilir;	1. Sermayenin büyük miktarlarını bağlayabilir; makul bir gelir; yüksek yönetim giderleri;
2. Uzun süreli plânlamayı kolaylaştırabilir;	2. Piyasa oynaklığına açıktır ve olası sermaye kaybı;
3. Geniş çapta çıkar sahipleri katılımı şeffaf karar vermeye yol açar ve sivil toplumu güçlendirir;	3. Sermaye birikimi yerine, hibeler için çok fazla harcayacak biçimde baskı oluşturabilir;
4. Yeni zorluklara esneklikle tepki verebilir;	4. Çalışmayı teşvik edicilerin olmaması durumunda güvenli finansman kayıtsızlığa neden olabilir;
5. Uzun soluklu planlama yapabilir çünkü hükümetteki değişikliklerden ve politik önceliklerdeki kaymalardan bağımsızdır;	5. Hibeler yapmak bir projeye dayalı yaklaşımı yansıtır ve riskler yasal ve ekonomik çevreyi dikkate almamaktır;
6. Esneklikle ve küçük ölçekli ayrıntılara dikkat ederek çalışmada bağış organizasyonlarından daha yeteneklidir;	6. Bağışçı kurumlar böyle uzun vadeli yatırımları izleme ve kamu fonlarının kullanımında hesap verebilirliği sağlama yeteneğinde değildirlir.
7. Bağışçılar, hükümet ve sivil toplum arasında daha iyi eşgüdüm oluşturur;	
8. Bağışçıların yardım etkinliği için uluslararası tavsiyelere uymalarına izin verir;	
9. Biyo-çeşitliliği koruma için daha büyük özel katılımlar toplama ve güvence altına alma aracıdır.	

Başarının Koşulları

1999 GEF değerlendirmesi Koruma Vakıf Fonlarının başarısının dört 'temel koşula' bağlı olduğu sonucuna vardı:

- 1) Yönlendirilecek husus en az 10-15 yıllık bir tahhüt gerektirir;
- 2) Kamu sektörü-özel sektör mekanizması için doğrudan devlet kontrolü dışında etkin devlet desteği vardır;
- 3) Biyo-çeşitliliği korumak ve sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek üzere birlikte çalışabilen, toplumun çok çeşitli kesimlerinden kritik bir insan kitlesi vardır; ve
- 4) Bankacılığı, hesapların ve resmî kayıtların denetimini ve sözleşme yapmayı içeren yasal ve finansal uygulamaların ve destekleyen kurumların, içersinde halkın güven duyduğu bir temel çerçevesi vardır.

2008 yılında, Conservation Finance Alliance (Koruma Finansmanı Ortaklığı) Koruma Vakıf Fonlarının bir Hızlı Gözden Geçirme'sini yaptı ve bu dört koşulun geçerliliklerini koruduğu sonucuna vardı. Bunun ötesinde şunları söylemekte:

"Afrika'da 15 yıllık deneyimden sonra ve Latin Amerika ve Karayipler'de daha da uzun bir deneyimin ardından biliyoruz ki: başarılı Koruma Vakıf Fonlarının kurulmasında anahtar faktörler şunları içerir:

- Koruma alanlarının içerisinde ve dışında sayılara dökülmüş biyo-çeşitliliği koruma gereksinimleri değerlendirmesi sunan ülke çapında bir koruma stratejisi;
- Bir ülke içerisinde Koruma Vakıf Fonlarının gündelik yönetimine, kısıtlı devlet müdahalesi ile, en yüksek düzeylerde politik destek;
- Uluslararası organizasyonlardan bağışlarla para toplama ve teknik destek;
- Tüm büyük çıkar sahiplerini kapsayan ve sürdürülebilir geçimler için desteği de içeren bir Koruma Vakıf Fonunun tasarımındaki girdileri yansıtan danışma işlemleri; ve
- Hem üst yönetim kademesi hem de yönetim kurulu düzeyinde, bir Koruma Vakıf Fonuna liderlik yapmak için gerekli, kapsamlı yetenekleri sağlayan mükemmel insan kaynakları."

Yönetim sorunları

Spergel ve Taieb⁷ bir Koruma Vakıf Fonunun iyi yönetimi için en kritik faktörün yönetim kurulundaki çoğunluğunun devlet temsilcilerinden oluşmaması olduğunu bulmuşlardır. Kişisel uzmanlıklarına göre seçilmiş, devlet temsilcilerinden oluşmayan bir çoğunluğa sahip olması Koruma Vakıf Fonlarının özel sektör ve uluslararası bağışçıların bağışlarını cezbetmesinde yardımcı olur. Etkinlik açısından, birçok Koruma Vakıf Fonunun yönetim kurulunun bütünü yıllık bütçeyi, iş plânını ve yapılacak hibeler programını onaylamanın yanında daha kapsamlı ve daha stratejik kararlar üzerine odaklanırken, sık sık bir araya gelip kısa vadeli ve acil kararları ele alan bir icra komitesi vardır. Koruma Vakıf Fonu yönetim kurulları, belirli konular için komiteler görevlendirip, bu komitelerin tüm yönetim kuruluna önerilerde bulunması yoluna da gidebilir. Herkesçe bilinen ortak örnekler arasında, finansman ve yatırım komitesi ile bilimsel ve teknik komite sayılabilir. Bu komiteler oylarıyla seçip atamak sureti ile, kendilerine yardımcı olmak üzere kurul üyesi olmayan üyeler de edinebilirler.

⁷ Koruma Finans Ortaklık, a.g.e.

Yönetim giderleri

Koruma Vakıf Fonlarının yönetim giderleri açıkça tanımlanmalıdır ve kontrol edilmelidir. Birçok bağışçı, KVF yönetim giderlerini, ilk iki yıllık işletmeden sonra, Vakıf Fonunun yıllık bütçesinin %15'ni geçmeyecek biçimde sınırlar. Şimdi GEF bu maliyetleri yüzde on ile sınırlamaya çalışmaktadır. Bunu yapmak, ekonomilerinin ölçeği yüzünden, daha büyük vakıf fonları için genelde daha kolaydır. Bağışları yetersiz olan daha küçük fonlarda yönetim giderleri, toplam yıllık maliyetlerin %33'üne ya da daha fazlasına erişebilir.

Yatırımların getirisi

2008 yılında REDLAC ve CFA için yapılan Koruma Vakıf Fonu Yatırım Araştırması Analizi (Yatırım Araştırması) 19 Koruma Vakıf Fonunun tüm yıllar için ortalama yatırım getirisini %10,19 ve 2003 den 2006 ya kadar ise %10,57 olarak bulmuşlardır. Bu toplu sayı, farklı fonların, farklı yıllardaki performanslarındaki değişimleri gizlemektedir. En azından, bir küçük fon aynı üç yıllık dönem için yatırımlarından %18,02 den %-0,1 e uzanan bir değer aralığında yıllık getiriler gördü.

Çeşitli finansman mekanizmalarının her birinin bir ulusal koruma alanları sistemi için uygunluğu dikkatli bir değerlendirme gerektirir. Her biri dünyanın herhangi bir yerinde denenmiş olan 39 farklı tipte yaklaşımın listesi izleyen Tablo 1 de verilmiştir. Şüphesiz ki daha da vardır. Gerçekleştirmede karşılaşılabilecek sınırlamalar, bir koruma alanı içerisinde bulunan kaynakların doğalarının göz önüne alınması olduğu gibi, yasal ve kültürel engelleri de içerebilir.

Tartışma

Türkiye'nin DKA'ları için mekanizmalar dizisi içerisinde hangisi en uygun olabilir?

2.2. Ulusal Koruma Alanları Sistemleri için Finansal Sürdürülebilirlik Derecelendirme Kartı

- Derecelendirme Kartının amacı ve ana bileşenlerine genel bir bakış
- Derecelendirme sistemi
- Olası kullanım biçimleri ve/veya sorunlar

MODÜL 3

Koruma alanları için işletme planlaması

3

Amaç: Katılımcılar işletme plânlaması ve gelir yaratmanın pratik yanlarını anlarlar.

Konuya giriş dersleri:

1. Güçlü, etkin koruma alanı kamu kuruluşları bir ticarî işletme gibi işletilmelidir. Bir işletme plânı, malî kaynak ihtiyaçlarını nasıl karşılayacağıнын esaslarını belirler.
2. Temel etkinlikleri ya da yatırımları kısmakla olmadıkça, maliyetleri düşürme artacak gelir kadar etkili olup, yarar sağlayabilir.
3. DKA'lara malî kaynak sağlamanın birçok yolu vardır, burada işin anahtarı, içinde bulunulan çevre ve koşullara en uygun olanını seçmektir.
4. Hiç bir bağış toplama mekanizması tamamen risksiz değildir. Çeşitlendirme, uzun süreli güvenilir bir malî kaynak sağlama için bir koruma yoludur.
5. Malî kaynak sağlama mekanizmalarının çoğu kendi maliyetlerini de birlikte getirirler. Potansiyel malî kaynak sağlama mekanizmaları daha az masrafla daha büyük yarar sağlama niteliklerine göre değerlendirilmelidirler. Bağış toplama bütçeleri toplanmış olan bağış tutarı ile orantılı olmalıdır. Yol gösterici genel bir kural olarak, yıllık bütçe gelirin en az %7'sini en çok da %20'sini bağış amaçlı olarak ayırmalıdır.

3.1. Koruma Alanları bir ticarî işletme gibi işletilmelidir

- Bir DKA'nın amacı kârı maksimize etmektir anlamına GELMEZ
  - DKA'nın amaç ve hedefleri Yönetim Plânında tanımlanır
  - Çok sık olarak bunlar ekonomik/kültürel bakımdan önemli ve/veya tehlikeye açık ekosistemler, peyzajların ve türlerin korunmaları olacaktır
  - Bir Koruma Alanı ya da Koruma Alanları Ajansı kuruluş modeli kâr amaçlı olmayan kuruluştur.
  - En sonunda harcamalardan fazla olarak elde kalan her gelir koruma alanı/koruma alanı sisteminin gelişimi, daha yararlı hale gelmesi ya da sınırlarının genişlemesi için yeniden yatırıma dönüştürülmelidir
- Finansal olarak sürdürülebilir DKA'lar başarılı ticarî girişimler arasında ortak olan bir ilkeler takımını benimsemelidirler:

- Başarılı bir ticarî girişim kaliteden ödün vermeden **malîyetlerini düşük tutar**
- Başarılı bir ticarî girişim **tüm malîyetlerini karşılayacak yeterli gelir üretir**
- Başarılı bir ticarî girişim **nakit akışını öylesine yönetir ki**, daha öncekiler azalırken yeni gelir kaynakları elde bulunacak biçimde artarlar
- Başarılı bir ticarî girişimin herhangi bir gelir kaynağına aşırı bağımlı olmayacak biçimde **bir dizi farklı gelir akışı vardır**

3.2. İşletme plânı

İşletme plânı, DKA'ların plânlanmış giderleri karşılayabilmeleri için gerekli gelirleri üretmek için kullanacakları temel bir araçtır.

İşletme plânları:

- bireysel bir Koruma Alanı için, ya da
- ulusal Koruma Alanları sistemi için

hazırlanıp, geliştirilebilirler:

İşletme plânı:

- Koruma alanının en önemli amaç ve hedefleri nelerdir (neler yapıyor olmalıdırlar)?
- Halihazırda yapmakta olduklarını yapmak için ne gibi kaynaklar gerekli idi?
- Yapıyor olmaları gerekenleri yapabilmek için ne gibi kaynaklar gereklidir
- Yöneticiler halen ellerinde var olanlar ile ihtiyaç duydukları şeyler arasındaki açığı nasıl kapatacaklardır?

sorularının yanıtlarını belirler.

İşletme plânının kullanıldığı yerler

- Toplumla olan ilişkileri iyileştirmek için pazarlama aracıdır
- Koruma alanının yerel topluma yararlarını belirler
- Hedeflere doğru ilerleyişi ölçmek ve denetlemek için bir yönetim aracıdır
- Yöneticinin koruma alanının malî kaynak gereksinimlerini olası bağışçılara ve hükümete anlatabilme yeteneğini daha yararlı hale getirir
- Hükümet ve fon sağlayıcılar koruma alanı sisteminin bir ucundan diğerine kadar standartlaştırılmış maliyetler ve gereksinimler tahminlerine dayalı olarak fon sağlama kararlarını verebilirler

- Uzun süreli finansal sürdürülebilirliği düzenlemek üzere yürürlüğe koyulabilecek / koyulması gereken bir stratejiler takımı sağlar
- İşletme plânı koruma alanı içerisinde ve çevresindeki gelişmeleri izleyip denetlemek üzere, onların ne ölçüde olduklarını sayılarla ifade ederek, yasallıklarını araştırıp değerlendirerek ve onların plânın ayrılmaz bir parçası olan, tasarlanan gelişmeler üzerine yapıyor olabilecekleri etkileri ölçerek çerçevenin bir bölümünü sunar.

Bazı temel kurallar:

- Bir işletme plânı yukarıdan empoze edilmemeli ya da bütünü ile dışarıdan bir danışman tarafından geliştirilmiş olmamalıdır - onu uygulamaya koyacaklar tarafından sahiplenilmelidir.
- Bu nedenle site yöneticileri işletme plânının geliştirilmesi için etkin biçimde uğraşmalıdırlar.
- Ama site yöneticileri bu işi gerçekleştirmeleri sırasında uzun süreli destek ve kılavuzluğa gereksinim duyabilirler.

Bunun nedeni:

- Park yöneticileri rolleri için, çok rastlanılan bir sıklıkla, iş alanındaki becerileri için değil biyolojik koruma alanında almış oldukları eğitim esas alınarak seçilirler.
- Etkin işletme plânlaması bir koruma alanı çalışanları arasında var olabilecek düzeyden daha fazla kurumsal ve yönetsel kapasite düzeyi gerektirir.

Sistem düzeyinde işletme plânlaması

- Sistem düzeyinde bir işletim plânlaması yapmak, koruma alanı yetkililerinin her bir park için başlı başına düşünüp plân yapmaları yerine ulusal ölçekte düşünüp plân yapmalarını gerektirir.
- Etkin bir sistem düzeyi plânlama için bireysel sitelerin işletme plânları hâlâ bir gerekliliktir.
- Sistem düzeyinde işletim plânlaması yapımı, maliyet kontrolü ve gelir üretimi ile personel ve sermaye kaynaklarının tüm park sisteminin bir ucundan diğerine nasıl dağıtılacağı konularında stratejik kararlar alma fırsatı sunar.
- Sistem plânları bireysel koruma alanlarını mantıklı bir şekilde birbirine bağlar ve gelir-getiren ve gelir-negatif parklar arasında çaprazlama sübvansiyon yapılabilmesine olanak sağlar.

3.2.1 Bir ticarî girişimin tipik işletme plânının içeriği

“Bir işletme plânı işinizi özetleyen bir dokümandır”

- Bir işletme plânı işinizi özetler - hedefleri, stratejileri nelerdir, pazar tahminleri ve finansal tahminler

- Genel olarak malî kaynak sağlamayı güvence altına almanın bir yolu olarak kullanılır ama size işinizin ne kadar iyi gittiğini ölçmenizi sağlayan bir araç olarak da yardımcı olacaktır.
- Onun kısa, açık ve iyi sunulmuş olmasını sağlamalı ve işiniz ilerledikçe onu düzenli aralıklarla gözden geçirmeli güncellemelisiniz.

1. Özet

Birçok işletme plânı için yalnızca bu sayfa üzerinde hüküm verilir. “Tüm zamanların en sevilen şarkıları” gibi iş görür, her bölümün vurgulanmış kısımlarını ve sizin rekabet yönünden avantajlarınız, kâr tahminleriniz, ne kadar paraya ihtiyacınız olduğu ve yatırımcılar için kazanç olasılıklarını gösteren plânınızın kilit noktalarının özetidir.

2. Ekip ve yetenekler

Kendinizi ve ekibinizi terfi ettirme şansınızdır. Kendiniz ve ekibiniz için geçmişte çalışılan işler ve iş kayıtlarını içermelidir. Yönetim ekibinizin güçlerini ve herhangi bir zafiyetin nasıl üstesinden gelmeyi planladığınızı tanımlayın.

3. Ürünler ve hizmetler

Bilfiil, işiniz ne yapar. İş tipini ve hangi sektörlerin içerisinde olduğunu, ne zaman işe başlamayı plânladığınızı, ürün ya da hizmetinizi farklı kılan şeyin ne olduğunu, ürünlerin nasıl geliştirileceğini ve elinizde bulunan her patent, ticarî marka ya da tasarım hakkını kapsamalısınız.

4. Pazar

Pazarınız ve bu pazar içerisindeki konumunuza genel bir bakış, artı müşteri tabanınız ve rakiplerinizi. Yapmış olduğunuz her pazar araştırmasını ve rakip analizini ve pazardaki değişikliklere nasıl tepki vermeyi planladığınızı da ekleyin.

5. Satış

Ürün ya da hizmetinizi nasıl satacağınız konusunda can alıcı nokta. Fiyatlandırma, marjlar, ürününüzün tanıtımı ve konumlandırılması, müşterilerinize nasıl erişeceğiniz ve seçtiğiniz satış yöntemi.

6. Operasyonlar

Bulduğunuz yer ve araziniz, satıcılar, üretim tesisleri, gerekli donanım, yönetim-bilgi ve IT sistemleri hakkında pratik bilgiler.

7. Finans

Şunları göstermelisiniz:

- Sermaye gereksiniminiz ne olacaktır
- Borç verenlere sunabileceğiniz her güvence
- Aldığınız borçları nasıl ödemeyi plânlıyorsunuz
- Para toplama ve gelir kaynakları
- Yatırımcılar ya da borç verenler için kazanç olasılıkları

Buna ek olarak, gelecek üç ya da beş yıl için nakit akışları, kâr ve zarar ve satış tahminlerine de gereksiniminiz olacaktır.

Zekice hazırlanmış bir işletme plânı tahminlerinizin ardındaki **varsayımları** da ayrıntılandırmalı ve o sayıları etkileyebilecek **riskleri** de ayrıntıları ile göstermelidir.

(kaynak: NatWest Bank “Özet Olarak İşletme Plânları”)

3.2.2. Bir Koruma Alanına uyarlanmış işletme plânının içeriği

Bir Koruma Alanı işletme plânının içi yönetim plânı tarafından doldurulur.

Deniz Koruma Alanı tarafından sağlanan hizmetlere bir ekonomik değer ilişitir ve bu hizmetlerden kimlerin yararlandığını tanımlar.

En uygun ve maliyet-kalite dengesi iyi seçeneğe ulaşmak üzere bir dizi potansiyel senaryoyu değerlendirir.

- yönetim plânını gerçekleştirmenin tüm maliyetlerini bir araya getirir
- var olan fon kaynaklarını ve en uygun fon yaratma stratejilerini tanımlar

- finansman hedeflerini ve 3-5 yıllık bir dönem için nakit akışını içerir

Tablo . Bir kıyı koruma alanı yönetim plânının örnek İçindekiler Tablosu- Laughing Bird Mercan Adası, Belize. (ABD'nin Park Yönetimi Merkezi (US Center for Park Management) desteği ile geliştirilmiştir)

İngiliz ticarî şirketi	Kıyı Koruma Alanı
Özet	Özet
Ekip ve yetenekler	Yöneticinin ön sözü
Ürünler ve hizmetler	Parka Genel Bir Bakış
Pazar	Pazar Analizi
Satış	Etkinlik Alanı Analizi
Operasyonlar	Finans bilgileri
Finans	Stratejiler
Varsayımlar ve riskler	Senaryo Analizleri
	Pazarlama Plânı
	Etki Analizi

Özet

İlk okunacak, hattâ bazı durumlarda okunacak tek bölüm olsa bile, en son yazılacak bölüm.

Parka Genel Bir Bakış

Bu bölümün kaynak içeriğinin çoğu yönetim plânı içerisinde içeriliyor olmalıdır. Koruma Alanı/sisteminin başlıca niteliklerini özetleme fırsatı sağlar, yani koruma altına alınmaya niyet edilmiş ekosistemler, peyzaj ve türler.

Bu bölüm aynı zamanda, 'pazarlanabilir' olan yani, koruma alanının fon kaynaklarına katkıda bulunacak biçimde gelir getirmeye uygun nitelikleri de tanımlamalıdır.

Böyle gelirler, turizm gibi 'ticarileştirilmiş' etkinliklerden geliyor olabilirler ya da özel hibe-fon kaynakları almaya elverişli olma veya üyelik ya da sponsorluk düzenlemelerine uygunluk şeklinde olabilirler.

koruma alanının amacını akılda tutmak önemlidir: her önerilen gelir getirici etkinliğin çevreye olabilecek etkisi dikkatlice değerlendirilmelidir ve yönetim plânı içerisinde izin verilmiş sınırlar içerisinde tutulmalıdır.

Pazar Analizi

Önceki bölümde tanımlanmış olan niteliklerin 'pazarlanabilir' olduklarına dair ne gibi kanıtlarınız var? Nerede gerçekleştirilmiştir? Ne düzeyde başarıya ulaşmıştır? Önerilerinizi destekleyici herhangi bir pazar araştırması ya da 'ödemeye istekli olma' araştırması yapılmış mıdır? Alım oranının olası düzeyi nedir? 'Endüstri' değeri ne kadardır? Önerilen etkinliklerin potansiyel düzeyleri ya da gelebilecek gelir nedir?

Etkinlik Alanı Analizi

Fonlara gereksinim duyulan yönetim etkinlikleri nelerden oluşmaktadır? Her birinin toplam maliyet içerisindeki payı nedir?

Finans bilgileri:

Ne düzeyde finansmana gereksiniminiz var;

Gelecek 3-5 yıl için koruma alanınızı işletmek ne kadara mal olacaktır. **Bu sürecin ta en başında sorulacak anahtar bir sorudur.** Eğer yalnızca makul tutarlarda para bulmanız söz konusu ise, büyük çaba ve yetenek isteyen para bulma plânları geliştirmek için zaman ve kaynak harcamaya gerek yoktur.

Var olan getiri ve gelir kaynakları:

Var olan getiri kaynaklarınız nelerdir, ne kadar alınmıştır, ne kadar süre sonunda.

Gelecek üç ya da beş yıl için nakit akışı, kâr ve zarar ve satışlar tahminleri:

Gelecek üç ya da beş yıllık dönemde toplam gelir ve harcamayı aksettiren üç çok önemli hesap tablosu. Nakit akışı, aylık olarak harcama karşılıklarını ve ilişkin geliri gösterir. İleri doğru plânlama yapmak için etkin bir araçtır: diğer yararlarının yanında, site yöneticilerinin sermaye ve altyapı yatırımlarını, fonların ele geçmeleri ile eşzamanlı olmak üzere zamanlamalarına olanak sağlar.

Her senaryonun olası etkisinin nakit akışı ve kâr ve zarar referans hattı üzerinde göstermenin mümkün olacağı, senaryo oluşturma uygulaması sırasında başvurulabilir.

Stratejiler ve Senaryo Analizi

Uygun olduğu düşünülen tüm stratejileri olası etkileri ile birlikte listeleyin. Stratejilerin bir ya da daha fazlasını kullanarak bir fon yaratma senaryoları serisi hazırlayın, her birinin maliyetini, zaman çizelgesini, finansal etkisini belirleyin.

Pazarlama Plânı

Benimsenecek finansman stratejilerini belirledikten sonra, bu bölümde 'müşterilerinize' nasıl erişeceğinizi ve koruma alanının çekiciliklerini 'hedef pazarınıza' hangi yöntem ile duyuracağınızı ayrıntılandıracaksınız.

Etki Analizi / Varsayımlar ve riskler

İşletme plânını ve onun gelirlerinin tahmin düzeylerini hazırlarken yapılmış olan tüm varsayımları not edin. Finansman stratejisini raydan çıkarabilecek her potansiyel riski listeleyin. Bu riskleri azaltmak için ne yapacağınızın ayrıntılarını gösterin.

3.3. Deniz Koruma Alanınız için bir işletme plânı hazırlama

3.3.1. Maliyetleri saptama

DKA harcamaları yalnızca yönetim, izleme ve koruma maliyetlerini değil, aynı zamanda koruma

alanının yönetim düzenlemelerinden etkilenmiş olabilecek komşu toplumlardan gelen, kaybedilen gelirler için finansal tazminat taleplerini de içerebilir.

Koruma alanlarına ilişkin maliyetler şunları içerebilir:

Maliyetin niteliği	Örnekler	Geleneksel fon kaynağı
Başlama maliyetleri		
DKA kurulmadan önce gerçekleşen maliyetler	ilk danışmalar ve fizibilite çalışmaları	Oldukça düşük olabilir. genel olarak sivil toplum örgütleri programları ya da bağışçı fonları
Kurulum maliyetleri	sınırların işaretlenmesi, bölgelere ayırma, yönetim planlaması yapma	genel olarak sivil toplum örgütleri programları ya da bağışçı fonları
İşletme maliyetleri		
İşletim maliyetleri (yineleyen maliyetler)	maaşlar, 'sarf malzeme', yakıt, baskı mürekkebi kâğıt, elektrik, iletişim	sorumlu bakanlığa ulusal devlet bütçesinden tahsisat ayırma
Sermaye Yatırımı ve donanım maliyetleri	tekneler, bilgisayarlar, binalar, ziyaretçi merkezleri, iskeleler	olasılıkla devlet bütçesi ya da bağışçı projesi yolu ile; sıklıkla 'plânsız' olarak; belirli yatırımı karşılayacak bir hibe alınabileceğinde

İşletim maliyetlerini işlevsel alana göre bölmek faydalıdır. Açık deniz ve kıyı koruma alanları için aşağıda sayılmış olan işlevsel alanlar tanımlanabilir:

1. Kaynak Yönetimi ve Koruma
2. Toplum geliştirme ve ötesi
3. Turizm ile eğlenme ve dinlenme
4. Tesis işletim ve bakımı
5. Personel Yönetimi ve Operasyonların Yönetimi

Her işlevsel alan içerisindeki yönetim etkinliklerine birer öncelik sırası verilebilir: böylece maliyet kalemlerinin 'kritik' olup olmadıkları değerlendirilebilir, yani koruma alanının misyonunu gerçekleştirmek bakımından çok önemli midir yoksa 'en uygun' mudur.

3.3.2. Maliyetleri eldeki gelirlere uydurma

Var olan gelirler örneğin, şunları içerebilir:

- hükümetin, devlet memuru (devlet dairelerinin çalışanları) olan koruma alanı yöneticileri ve gözetim memurlarının maaşlarını doğrudan ödemesi
- belirli sermaye maliyetleri için sivil toplum örgütleri ya da bağışçılar tarafından sağlanan

hibe ödenekler (örneğin, park işyeri binasının inşası ya da denetim için botlar alımı)

- teknik yardım için sivil toplum örgütleri ya da bağışçıların fon sağladıkları program ya da projeler
- toplum tarafından yapılan denetim ya da plaj temizliği için gönüllüler tarafından yapılan parasal olmayan yardımlar (aynî yardımlar)
- üniversite ya da araştırma organizasyonlarının veri toplamaları, belirli türlerin nüfuslarının ya da yer değiştirmelerinin veya ekosistemlerin sağlık durumlarının gözlemlenip denetlenmesi bakımından aynî yararlar sağlayabilir

3.3.3. Malî kaynak açıklarını saptama

Eğer, yönetim plânının, onlar için, var olan hiç bir tedarik belirlenemediği elemanları var ise, ya da sağlanan malî kaynaklar yetersiz, güvencesiz ya da kısa vadeli ise, bunlar **malî kaynak açıklarını** oluştururlar; işletme plânı bunlar için yeterli uzun vadeli tedarikler yapmalıdır

3.3.4. Kontrol maliyetleri

Bazı durumlarda maliyetlerin düşürülmesi, artan gelir kadar iyi olabilir, şu şartla ki: bu maliyet düşüşü temel etkinlikler ya da yatırımlardan yapılmış kesintiler ile elde edilmiş olmasın.

Daha fazla gelir elde etmenin yollarını aramaya başlamadan önce, etkinlik tasarrufları fırsatları dikkate alınmalıdır.

Böyle tasarrufların nasıl elde edilebileceği şunları içerir:

- sivil toplum örgütleri ya da özel sektör kuruluşları ile ortak yönetim sözleşmeleri
- Deniz koruma alanı içerisinde iş yapan diğer birimler ile işbirliği
- gönüllüler kullanılarak yapılacak katılımcı denetleme, araştırma ya da temizleme (örneğin, balıkadam dalış kulüpleri), veya
- organizasyonun yönetim yapılarını ve yöntemlerini sadeleştirerek daha etkin ve verimli duruma getirme

3.3.5. Senaryolar kullanarak bir gelir stratejisi hazırlama

Dört adım:

Adım 1: DKA'nızın 'ürün ve hizmetler' dizisini belirleyin

Adım 2: Malî kaynaklar oluşturmak üzere bir dizi strateji belirleyin

Adım 3: Her bir strateji ya da stratejiler kombinasyonu için senaryolar oluşturun

Adım 4: Her birinin gelir getirme mekanizması olarak yapılabilirliğini değerlendirin

- o Başka nerede kullanılmış idi?
- o Kullanıldığı başka yerlerdeki kritik başarı faktörleri nelerdir?
- o Sizin koruma alanınızda da aynı başarı faktörleri var mı?
- o Kimler ödemeye istekli olacaktır?
- o Ne kadar ödeyeceklerdir?
- o Bu ne kadar getiri sağlayabilecektir?
- o Sağlanacak getirinin maliyeti ne olacaktır?
- o Koruma alanı üzerindeki etkisi ne olacaktır?

"Stratejilerinizi şema halinde gösterin"

ilişkin finansal etki	Yüksek Öncelik	Uzun süreli sonuçlar
	'Çabuk kazanma'	Düşük Öncelik
İlişkin karmaşıklık....		

(alıntılandığı yer: Scott Edwards, Park Yönetimi Merkezi)

Daha çok karmaşıklık = daha çok zaman gerektirme ve artan maliyetler demek olduğuna dikkat edin

Yüksek turizm değerine sahip alanlarda bazı olası stratejiler

- Siteye giriş ücretleri
- Kullanıcı ücretleri (örneğin demirleme ücreti, dalış ücreti)
- 'Evlât edinme' plânları
- 'Arkadaş' grupları
- Markalı ürünlerin satılması
- Yakın otellerde çevirmenlik konuşmaları
- Kılavuzlu turlar/tekne turları
- Otel faturalarına gönüllü ilâveler
- Yerel otellerdeki oda ücretlerine eklenen zorunlu harçlar
- Örneğin demirleme hakları, dalış operasyonları ya da plaj altyapısının kontrolü için imtiyaz plânları

Uygulama

Gruplar halinde, bu stratejilerin her birini verilen çizelge üzerinde düzenleyin

Uygulama

Bir DKA olay incelemesi (Laughing Bird Mercan Adası) için temel bilgiler veren dokümana bakın.

Bu koruma alanı için uygun olabilecek stratejilerin bir listesini çıkarmak üzere gruplar halinde çalışın.

Bu stratejilerin her birini çizelge halinde gösterin, ve

1. acil kısa-vadeli fon gereksinimlerini karşılamak
2. daha uzun dönemli güvenilir finansman sağlamak

üzere en uygun bir dizi stratejiyi birleştirerek, bir ya da daha çok senaryo geliştirin.

Senaryolarınızı sınıfa sunmaya hazırlıklı olun.

(uygulamanın ardından tamamlayıcı bilgi için)

Laughing Bird Mercan Adası için geliştirilen senaryolar (2005 İşletme Plânında tanımlandıkları biçimde)

1. Senaryo 2, sürdürülebilir fon sağlama için hiçbir strateji yürürlüğe koyulmadığını ve var olan durumun korunduğunu varsayarak Parkın fon durumunu göstermektedir. Ziyaretçilerin her yıl yüzde üç arttığı varsayılmıştır.

Bu senaryo Parkın 'kritik' gereksinimlerini karşılamak üzere yoğun biçimde sivil toplum örgütlerinin sağladığı fonlara güvenmesini gerektirmektedir,

2009 yılında bu kaynaklardan yaklaşık 327.154 ABD Doları beklemektedir.

2. Senaryo 2, bağışçılardan bağış toplamak üzere beş strateji yürürlüğe koymuştur bunlar Bir-Akr-Sahiplen programı, LBCNP markalı ürünler satışı, otellerde haftalık yorumlama konuşmaları, bir 'Arkadaşları' grubu kurma ve otel faturası üzerine ekleme programıdır.

Bu stratejiler peşin olarak yalnızca küçük bir yatırım gerektirir; bu stratejileri yürürlüğe koyma Park'ın işletme maliyetlerini beşinci yılda yüzde beş artırabilirdi. Bu stratejiler Parkı 'kritik' gereksinimler için 185.815 ABD Doları ve 'en uygun' düzeyi gereksinimler için ise 395.552 ABD Doları kısa kalmış durumda bırakarak, beşinci yılda getiriyi 95.977 ABD Doları artırabilirdi.

3. Senaryo 3, Senaryo 2'deki tüm stratejileri yürürlüğe koyduktan başka, ek olarak kullanıcı harçlarını artırmak üzere Parka gelen ziyaretçi sayısını da artırdı. Bu turizm stratejileri park ziyaretini farklı zaman bölümlerine ayırarak Parkın ziyaretçilerce kullanımını yönetmeyi içerir, belli bir zamanda Park içerisindeki ziyaretçi sayısını en aza indirirken, genel olarak daha fazla ziyaretçiye izin verilir. Bundan başka 3 ek demirleme yeri tesis etti ve gece kalan kullanıcılardan demirleme ücreti aldı. Bu senaryo içerisinde tüm stratejileri yürürlüğe koymakla park her yıl 278.424 ABD dolarına kadar üretebilirdi fakat hâlâ hem misyon için kritik ve hem de en uygun durum işletim düzeylerinin her ikisinden de sırasıyla 108.382 ABD doları ve 258.467 ABD doları kısa kalmış olacaktı.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü
Alparslan Türkeş Cad. 17. Sok. No.10 06510 Beştepe/Yenimahalle/Ankara
Tel: +90 (312) 222 12 34 Faks: +90 (312) 222 26 61
<http://www.csb.gov.tr/gm/tabiat>

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)
Birlik Mahallesi 415. Cadde No. 11 06610 Çankaya/Ankara
Tel: +90 312 454 1100 Faks: +90 312 496 1463
www.undp.org.tr
Güçlü bireyler. Güçlü toplumlar.

for a living planet®

The Environment and Development Group
41 Walton Crescent, Oxford OX1 2JQ, UK
Tel: +44 (0)1865 318180; Fax: +44 (0)1865 318188
Email: admin@edg.org.uk Web: www.edg.org.uk